

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Корпоративні фінанси»
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: _____ денна _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Планування та контроль оборотних активів підприємства»

здобувача

Пешка Нікити Володимировича

Науковий керівник: к.е.н., доцент Романишин В.О.

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу:
д.е.н., професор Терещенко О.О.

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1 Теоретичні аспекти планування та контролю оборотних активів підприємства	6
1.1 Сутність, склад, структура і значення оборотних активів підприємства...	6
1.2 Методичні підходи до аналізу, плануванню та контролю оборотних активів підприємства	13
Розділ 2 Аналіз оборотних активів, їх планування та контролю на ТОВ «Спектр-Агро»	26
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства	26
2.2 Аналіз оборотних активів підприємства та джерел їх фінансування	34
2.3 Аналіз ефективності чинної системи планування та контролю оборотних активів підприємства	43
Розділ 3 Напрями підвищення ефективності планування та контролю оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро»	49
3.1 Планування потреби в оборотних активах підприємства та джерела її покриття	49
3.2 Шляхи удосконалення контролю оборотних активів підприємства	55
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

В сучасних умовах конкурентної боротьби, безперервної трансформації бізнес-процесів та економічної нестабільності, що характеризується в першу чергу дефіцитом ліквідності, питання управління оборотними коштами як найбільш ліквідною частиною активів підприємства набули особливої актуальності. Високі результати діяльності та міцний фінансовий стан організації багато в чому залежать від оптимального формування та раціонального використання оборотних активів, а також від раціонального формування джерел, спрямованих на фінансування оборотних активів. У цьому зв'язку кожному підприємству необхідно вирішувати двоєдине завдання: у процесі формування оборотних активів виключити зайві витрати на їх придбання, і організувати таке їх використання, яке забезпечить максимально можливий прибуток при мінімальних витратах.

Вирішення зазначеної задачі, в першу чергу, залежить від якості планування, яке покликане визначити необхідний обсяг формованих оборотних активів і послужити обґрунтуванням рішень менеджерів з їх використання. Невід'ємним елементом діяльності організації також є внутрішньогосподарський контроль оборотних активів, за допомогою процедур якого своєчасно виявляються фактори, що перешкоджають їх ефективному використанню, визначаються резерви підвищення їх ефективності та коригуються управлінські рішення. Таким чином для вдосконалення управління оборотними активами необхідна розробка комплексної методики виявлення потреби в оборотних активах, своєчасного контролю та моніторингу можливих проблем у цій галузі.

На даний час існує багато наукових досліджень, думок, теоретичних аспектів щодо управління оборотними активами на підприємстві, які відображені в працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців як: Бутинець Ф.Ф., Бланк І., Голов С.Ф., Брейлі Р., Чухно І. С., Задорожний З.В., Костюченко В.М., Крупка Я.Д., Огієнко С.О. та інші. Враховуючи значну кількість досліджень даної тематики, сучасні умови господарювання та ринкові перетворення економіки країни

зумовлюють необхідність проведення подальших досліджень в цьому напрямі з метою актуалізації ефективних напрямів управління оборотними активами.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка та обґрунтування напрямів підвищення ефективності планування та контролю оборотних активів на підприємстві ТОВ «Спектр-Агро».

Сформульована мета для її досягнення обумовлює постановку наступних завдань:

дослідити сутність, склад, структуру і значення оборотних активів підприємства;

розглянути методичні підходи до аналізу, плануванню та контролю оборотних активів підприємства;

розглянути загальну характеристику фінансово-господарської діяльності підприємства;

проаналізувати оборотні активи підприємства та джерела їх фінансування;

проаналізувати ефективність чинної системи планування та контролю оборотних активів підприємства;

визначити потребу в оборотних активах підприємства та джерела її покриття;

сформувати шляхи удосконалення контролю оборотних активів підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління оборотними активами на підприємстві.

Предметом дослідження є комплекс теоретико-методологічних та організаційно-методичних проблем внутрішньогосподарського аналізу, планування та контролю оборотних активів.

Теоретична та методологічна основа дослідження базується на наукових працях та методах економічного аналізу. Визначення сутності понять було виконано через застосування методів спостереження, системного аналізу, синтезу та наукової абстракції. Емпіричний аналіз показників, які відображають ключові аспекти фінансово-економічної діяльності підприємства та ефективність

управління оборотними активами та джерелами їх фінансування, проведено за допомогою порівняльного та статистичного методів аналізу. Проблеми в діяльності підприємства були виявлені з використанням функціонально-системного підходу. Формулювання результатів дослідження та висновків здійснювалося через методи узагальнення та систематизації.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання основних положень кваліфікаційної роботи у діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм власності при розробці, оцінці, плануванні та контролі політики підприємства в галузі управління оборотними активами.

Інформаційну базу дослідження становлять фінансова та статистична звітність підприємства, законодавчо-нормативні акти, наукові періодичні видання, монографії, матеріали науково-практичних конференцій, розробки науково-дослідних установ та окремих учених, Інтернет-ресурси, дані Державної служби статистики України

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджувалися теоретичні аспекти планування та контролю оборотних активів підприємства, в процесі якого встановлювалась сутність, склад, структура і значення оборотних активів підприємства, а також визначались методичні підходи до аналізу, плануванню та контролю оборотних активів. У другому розділі було проведено аналіз оборотних активів, їх планування та контролю на прикладі ТОВ «Спектр-Агро». Третій розділ дослідження присвячений розробці напрямів підвищення ефективності планування та контролю оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЛАНУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, склад, структура і значення оборотних активів підприємства

В сучасних умовах господарювання питання управління оборотними активами підприємств набувають особливої значущості. Будучи самостійною економічною категорією, оборотні активи надають ефективний вплив на процеси виробництва та реалізації продукції. Їм належить вирішальна роль організації діяльності підприємства, у забезпеченні його фінансової стійкості і платоспроможності, прибутків і рентабельності. Ефективність функціонування оборотних активів багато в чому визначає ефективність діяльності організації. Складність і різноманіття завдань, пов'язаних з використанням оборотних активів, підвищенням їх оборотності та віддачі, виявляють необхідність глибоких досліджень у цій галузі.

Практичний досвід підприємств підкреслює, що ефективність їхньої діяльності тісно пов'язана з якістю та обґрунтованістю системи управління оборотними активами. У цьому контексті, теоретичні розробки, що визначають економічну сутність оборотних активів, стають ключовими, оскільки вони допомагають у розумінні їх як об'єкта управління. Знаючи особливості формування та використання даного виду активів підприємства, можна забезпечити ритмічність, злагодженість та високу результативність роботи, що позначиться на економічному становищі, призведе до зростання прибутковості та рентабельності, можливості зміцнення та оновлення матеріально-технічної бази та створить умови для розширеного відтворення, без якого важко уявити існування підприємства у ринкових умовах.

На сьогоднішній день існують різні наукові погляди щодо визначення поняття «оборотні активи», основні з яких представлені у таблиці 1.1. Поняття «оборотні активи» не є новим у фінансовій теорії, однак його інтерпретації часто розходяться, відображаючи різноманіття поглядів різних авторів і підкреслюючи відсутність уніфікованого підходу до його тлумачення.

Таблиця 1.1 — Різні підходи авторів щодо визначення поняття «оборотні активи»

Автор	Визначення
Лимар Ю.В. [1]	економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою отримання прибутку
В.В. Лойко, Т.П. Макаровська [2]	фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється підприємством протягом одного операційного циклу або протягом відносно короткого календарного періоду (не більше одного року)
Ковальська Л.Л., Кривов'язюк І.В. [3]	гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу
Колодізев, О., Азізова, К. [4]	сукупність майнових цінностей підприємства, що забезпечують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства та, що повністю споживаються у процесі одного виробничо-комерційного циклу.
Хохлов М.П., Щербань О.Д., Крилова М.А. [5]	група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність
НП (с) БО 1 [6]	грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Джерело: побудовано автором за даними [1-6]

Аналіз сучасних підходів до розуміння даного поняття вказує на те, що основним критерієм, за яким проводиться відокремлення оборотних активів від загального майна підприємства є тривалість періоду, протягом якого ці кошти використовуються. Цей період визначається часом, коли вартість цих засобів переноситься на готовий продукт або коли вони повністю споживаються в процесі виробництва.

Таким чином, узагальнюючи вищевикладене під оборотними активами можна розуміти частину активів підприємства, що обслуговує господарський процес та має здатність швидко конвертуватися у грошовий еквівалент протягом короткострокового періоду. Важливе значення оборотних активів проявляється

насамперед в забезпеченні стабільності та ефективності операційного процесу підприємства, а також у підтримці його фінансової стійкості.

Для забезпечення ефективного господарювання та кваліфікованого управління оборотними активами на підприємстві винятково важливою є їхня чітка й повна класифікація. Класифікація оборотних активів має також велике значення при проведенні аналізу оборотних активів та джерел їх формування. Класифікація оборотних активів може здійснюється за різними ознаками, які представлено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 — Класифікація оборотних активів

Класифікаційна ознака	Вид
Залежно від участі в кругообігу	виробничі фонди; фонди обігу.
За джерелами формування та поповнення	власні та прирівняні до них; позикові
За періодом функціонування	постійна частина; змінна частина.
За методами планування, регулювання	нормовані; ненормовані
За видами:	запаси сировини, матеріалів, товарів і напівфабрикатів; запаси готової продукції і товарів; дебіторська заборгованість; грошові кошти; інші види оборотних активів.
За часом перебування в кругообігу	початкові; функціональні; накопичені.
За ступенем ліквідності	швидколіквідні; середньоліквідні.
За ризиком вкладених оборотних активів	з високим ступенем ризику; із середнім ступенем ризику; з мінімальним ступенем ризику.
За ступенем захищеності від інфляції	ті, що піддаються інфляційним втратам; захищені від інфляційного знецінення.

Джерело: побудовано автором за даними [7]

Склад і структура оборотних активів підприємства мають критичне значення для підтримки його ліквідності та оперативної ефективності, дозволяючи йому вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, оплачувати поточні витрати, забезпечувати платіжні потоки, та як наслідок безперебійну діяльність. Політика управління оборотними активами визначається їх рівнем, структурою та джерелами фінансування, вибір яких визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу та рівнем ризику фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Оборотні активи враховуються у другому розділі бухгалтерського балансу, до них відносять майнові цінності з терміном корисного використання до одного

року і включають грошові кошти, товарно-матеріальні цінності, готову продукцію, незавершене виробництво, дебіторську заборгованість та інші активи, що швидко перетворюються на гроші (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 — Структура та склад оборотних активів підприємства

Структура оборотних активів	Склад оборотних активів	Характеристика
Грошові кошти та їх еквіваленти	Готівка в касі, банківські рахунки	Найліквідніші активи, що можуть бути використані для негайних платежів.
Короткострокові фінансові інвестиції	Акції, облігації, інші цінні папери	Інвестиції, які планується реалізувати протягом року або одного операційного циклу.
Дебіторська заборгованість	Заборгованість покупців та замовників за товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за виданими авансами, інша дебіторська заборгованість	Суми, які підприємство має право отримати від своїх клієнтів за товари чи послуги.
Запаси	Виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари для перепродажу	Ресурси, що використовуються у виробничому процесі або призначені для продажу.
Інші оборотні активи	Податкові активи, авансові платежі, кредити, надані іншим підприємствам на короткий термін.	Інші активи, які можна реалізувати чи використати в течіє одного операційного циклу.

Джерело: побудовано автором за даними [7]

Дані активи утворюють структуру та склад оборотних активів і мають першочергове значення для забезпечення виконання поточних зобов'язань і підтримки регулярних операцій без фінансових перебоїв. Структура оборотних активів представляє собою розподіл різних видів активів у загальній сумі оборотних активів підприємства. Структура оборотних активів визначається за допомогою співвідношення окремих компонентів оборотних активів у відсотках до загальної суми оборотних активів. Вона залежить від низки факторів, включаючи специфіку діяльності підприємства, обсяги виробництва та реалізації продукції, а також економічну ситуацію в країні та на світовому ринку. Склад оборотних активів включає конкретні види активів, які входять до загальної суми оборотних активів підприємства. Він визначається шляхом ідентифікації та обліку всіх компонентів, які можуть бути використані протягом одного операційного циклу або року для забезпечення поточної діяльності підприємства.

Управління оборотними активами вимагає акуратності та стратегічного планування, щоб забезпечити оптимальний баланс між ліквідністю та рентабельністю, враховуючи необхідність швидкого доступу до ресурсів у відповідь на оперативні потреби підприємства. Склад та структура оборотних активів залежить від характеру діяльності, складності та ритмічності виробничого процесу, періодичності поставок, термінів розрахунків. Усі ці чинники необхідно враховувати, формуючи оптимальний рівень оборотних засобів для підприємства.

Для торговельних підприємств характерні високі обсяги запасів та дебіторської заборгованості, що визначає специфіку управління цими активами. Серед основних особливостей оборотних активів торговельного підприємства можна виділити наступне:

оскільки основною діяльністю є купівля та продаж товарів, підприємства торговельної галузі зазвичай мають значні обсяги запасів. Це можуть бути як готові товари для продажу, так і товари в процесі транспортування;

умови продажу з відстрочкою платежу часто використовуються в оптовій торгівлі, що призводить до високого рівня дебіторської заборгованості. Важливо ефективно управляти цією заборгованістю, щоб уникнути проблем з ліквідністю;

висока частка оборотних коштів необхідна для забезпечення гнучкості у закупівлях та розрахунках з постачальниками;

підприємства оптової торгівлі зазвичай не мають значних обсягів короткострокових фінансових інвестицій, оскільки їх основні активи зосереджені у товарах та дебіторській заборгованості.

У процесі господарської діяльності відбувається постійна трансформація окремих елементів оборотних активів. Підприємство купує сировину та матеріали, виробляє або закуповує продукцію, потім продає її, як правило, у кредит, в результаті утворюється дебіторська заборгованість, яка через деякий проміжок часу перетворюється на кошти. Цей кругообіг коштів показаний на Рис. 1.1. Якщо кругообіг необоротних активів характеризується перенесенням вартості одних видів операційних необоротних активів на інші (у вигляді збільшення вартості готової продукції за рахунок накопиченої амортизації та створення

амортизаційного фонду), то кругообіг оборотних активів полягає в безперервному перетворенні активів з одного виду в інший.

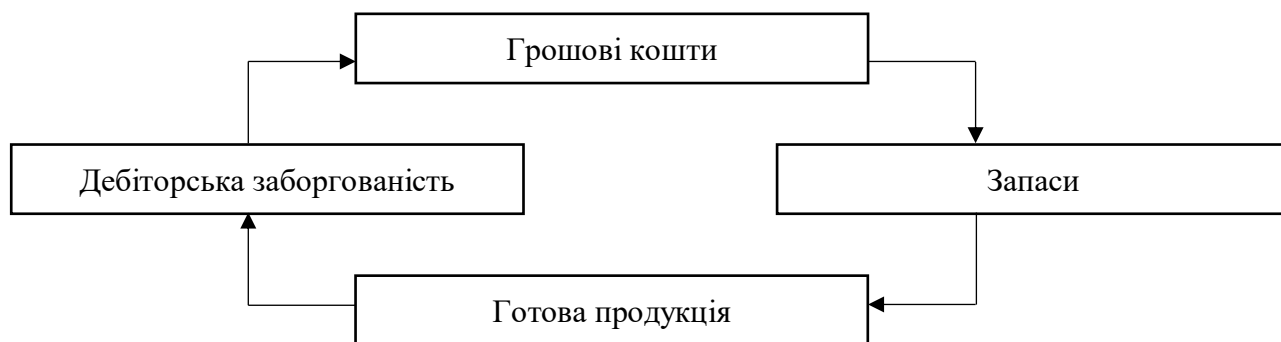

Рисунок 1.1 — Кругообіг оборотних активів

Джерело: побудовано автором за даними [5,7]

Оборотні активи підприємства одночасно перебувають у всіх стадіях кругообігу: спочатку вони надходять у виробництво у вигляді сировини та матеріалів, потім на стадії виробництва виходять у вигляді готової продукції, а на стадії реалізації готова продукція набуває грошової форми. Закінчуючи один кругообіг, оборотні кошти переходять у наступний, і забезпечується їх безперервний оборот. Чим швидше відбувається кругообіг коштів, тим швидше збільшена у процесі обороту авансована вартість повернеться на підприємство у грошовій формі. Отже, від тривалості кругообігу залежить ефективність використання оборотних активів. Підвищити цю ефективність можна шляхом оптимізації запасів, поліпшення виробничого процесу, прискорення реалізації готової продукції тощо.

Отже, економічна сутність оборотних активів визначається їх здатністю формувати додатковий продукт з новою вартістю. Величина прибутку від цього додаткового товару залежить від темпу оборотності оборотних активів. Вища швидкість обороту прямо сприяє зростанню прибутку, тоді як зниження швидкості може призвести до протилежного результату. Тому прискорення обороту оборотних активів має ключове значення.

Розкриття економічної сутності оборотних активів підкреслює їхні ключові характеристики:

висока оборотність, адже вартість оборотних активів повністю передається

на готовий продукт упродовж одного виробничого циклу, на відміну від необоротних активів, які амортизуються поступово;

неперервна зміна форми та активна участь у всіх етапах кругообігу активів;
безперервність у кругообігу активів;

висока ліквідність завдяки швидкій оборотності, що дозволяє легко конвертувати оборотні активи у готівку;

участь у створенні нової вартості продукту, оскільки до собівартості витрат на сировину та матеріали додається вартість інших виробничих факторів, що забезпечує збільшення коштів отриманих у результаті виробничого кругообігу порівняно з первісними вкладеннями.

Таким чином, оборотні активи виконують дві основні функції: виробничу та розрахункову. Виробнича функція оборотних активів виражається у їх використанні як оборотні виробничі фонди, що забезпечують неперервність виробничого процесу. У процесі виробництва оборотні активи повністю передають свою вартість на готовий продукт. Після завершення виробництва, оборотні активи входять в сферу обігу, де вони перетворюються з товарної форми в грошову форму через продаж продукції. Це і становить розрахункову функцію оборотних активів, відіграючи ключову роль у фінансових операціях підприємства.

У процесі управління оборотними активами важливим є розуміння таких понять, як робочий капітал та чистий робочий капітал. Робочий капітал являє собою частину капіталу підприємства, яка інвестується в поточні активи та включає всі активи, що використовуються для здійснення повсякденної операційної діяльності підприємства. Робочий капітал забезпечує підприємству можливість безперебійно функціонувати, оплачувати поточні зобов'язання та підтримувати необхідний рівень ліквідності. Чистий робочий капітал являє собою різницю між оборотними активами і короткостроковими зобов'язаннями підприємства. Він показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань.

Аналіз робочого капіталу та чистого робочого капіталу є край важливим для забезпечення фінансової стійкості та ліквідності підприємства. Він допомагає

оцінити здатність підприємства покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, а також визначити ефективність використання ресурсів. Крім того інформація про стан робочого капіталу дозволяє ефективно планувати та управляти грошовими потоками, оптимізувати процеси закупівлі, виробництва та продажу, а також управляти дебіторською заборгованістю і запасами. Це, у свою чергу, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, покращенню фінансових показників та забезпеченню стабільного розвитку бізнесу.

У сучасних умовах будь-яке підприємство зацікавлено у стабільному та ритмічному функціонуванні. Для досягнення високих економічних результатів потрібна розробка ефективної та обґрунтованої політики управління активами. Однією із складових загальної ефективності є управління оборотними активами, які займають значну частку серед активів підприємства. Саме від ефективності використання оборотних активів залежить рівень ліквідності підприємства, його фінансова стійкість, платоспроможність та рентабельність. Отже, з огляду на визначальну роль оборотних активів проблема аналізу забезпечення підприємства ними та їх ефективності використання є першочерговою.

1.2 Методичні підходи до аналізу, планування та контролю оборотних активів підприємства

Оборотні активи відіграють важливу роль у функціонуванні будь-якого підприємства. Процес їх організації та управління на підприємстві є складним механізмом формування та забезпечення підприємства оборотними активами, планування їх величини, оптимального розміщення та використання у господарській діяльності, від злагодженості та ефективності функціонування якої залежить результативність та ефективність цілого підприємства.

Не дивлячись на ідентичність економічної природи оборотних активів, універсальність методів управління ними та об'єктивний вплив результатів

управлінських рішень на ефективність функціонування суб'єкта господарювання, на практиці необхідно враховувати специфічні умови, пов'язані з видом діяльності, станом конкурентного середовища, організаційно-правовою формою діяльності господарюючого суб'єкта. Загалом процес управління оборотними активами включає такі основні етапи, як планування, аналіз, оптимізація та контроль (рис. 1.2).

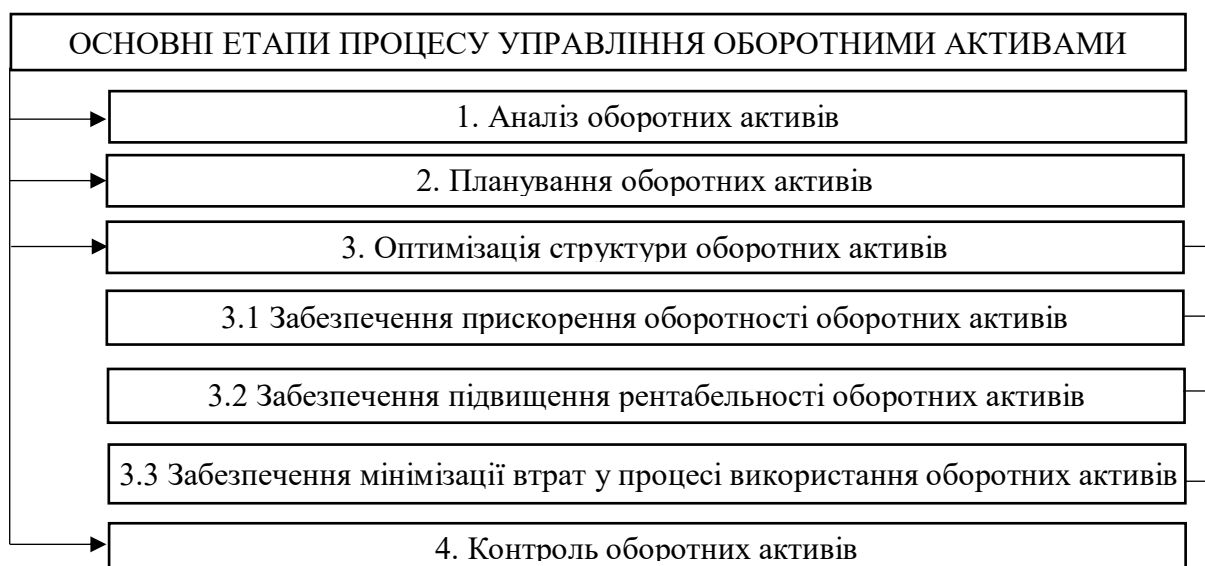

Рисунок 1.2 — Основні етапи процесу управління оборотними активами

Джерело: побудовано автором за даними [8-9]

Через нестабільність зовнішнього середовища, невизначених умов господарювання, ефективність роботи підприємства багато в чому залежить від стану внутрішньо-фірмового планування. Чим вищий рівень невизначеності, яка є наслідком нестабільності в суспільстві, тим більше значення набуває планування. Вважається, що фірма, яка не вміє або не вважає за потрібне планувати свою діяльність, сама стає об'єктом планування, тобто засобом для досягнення чужих цілей. Тому головною метою кожного підприємства є планування своєї діяльності таким чином, щоб забезпечити її ефективність, досягнення поставлених цілей та високих результатів, тому що саме планування дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства, його можливості та загрози з метою досягнення конкурентних переваг.

Потреба в оборотних активах визначається шляхом їхнього нормування, яке передбачає встановлення оптимальної величини оборотних активів, необхідних

для організації та здійснення нормальної господарської діяльності підприємства. Відповідно до складу, структури та наявності оборотних активів, запланованого обсягу виробництва та реалізації підприємство може одержувати прибуток з мінімальними витратами. Значення нормування оборотних засобів полягає в наступному:

правильне визначення нормативу оборотних активів забезпечує безперервність та безперебійність процесу виробництва;

нормування оборотних активів дає змогу ефективно використовувати оборотні активи кожному підприємстві;

від правильно встановленого нормативу оборотних активів залежить виконання плану виробництва, реалізації продукції, прибутку та рівня рентабельності;

обґрунтовані нормативи оборотних активів сприяють зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності.

Нормування оборотних активів здійснюється у грошовому вираженні. В основу визначення потреби в них покладено кошторис витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) на запланований період. При цьому для підприємств з несезонним характером виробництва за основу розрахунків доцільно брати дані IV кварталу, в якому обсяг виробництва, як правило, найбільший у річній програмі, а для підприємств із сезонним характером виробництва – дані кварталу з найменшим обсягом виробництва, оскільки сезонну потребу в оборотних кошти забезпечують короткострокові позички банку.

Для визначення нормативу береться до уваги середньодобова витрата нормованих елементів у грошах. Він розраховується за відповідною статтею кошторису витрат на виробництво: за незавершеним виробництвом - виходячи із собівартості валової або товарної продукції; за готовою продукцією - на підставі виробничої собівартості товарної продукції.

У процесі нормування встановлюються окремі та сукупні нормативи. Цей процес складається з кількох послідовних етапів. Спочатку розробляються норми запасу по кожному елементу оборотних коштів, що нормуються. Як правило,

норми встановлюються у днях запасу та означають тривалість періоду, що забезпечується даним видом матеріальних цінностей. Норма запасу може встановлюватися у відсотках, у грошах до певної бази. Далі, виходячи з норми запасу та витрати цього виду товарно-матеріальних цінностей, визначається сума оборотних активів, необхідних підприємству для створення нормованих запасів по кожному виду оборотних активів. Після цього визначається сукупний норматив шляхом додавання окремих нормативів. Норматив оборотних активів є грошовим вираженням нормованого запасу товарно-матеріальних цінностей, мінімально необхідного для нормальної господарської діяльності підприємства у поточному періоді та розраховується за формулою:

$$\text{НОА} = \text{НЗ} + \text{ННВ} + \text{НГП} + \text{НТ} + \text{НДЗ} - \text{НКЗ}, \quad (1.1)$$

де НОА - норматив оборотних активів;

НЗ - норматив виробничих запасів;

ННВ - норматив незавершеного виробництва;

НГП - норматив запасів готової продукції;

НТ - норматив товарів для перепродажу;

НДЗ - норматив дебіторської заборгованості;

НКЗ - норматив кредиторської заборгованості.

Серед основних методів нормування оборотних активів можна виділити метод прямого рахунку, аналітичний, коефіцієнтний, економіко-математичний:

аналітичний метод застосовується, коли у планованому періоді не передбачено істотних змін в умовах роботи підприємства в порівнянні зі звітним. У цьому випадку розрахунок нормативу оборотних активів здійснюється усереднено з урахуванням співвідношення між темпами зростання обсягу виробництва та темпами зростання розміру оборотних активів, що нормуються, у попередньому періоді;

при коефіцієнтному методі новий норматив визначається з урахуванням старого шляхом внесення змін до нього з урахуванням умов виробництва, постачання, реалізації продукції (робіт, послуг), розрахунків у плановому періоді;

на практиці найбільш доцільно застосування методу прямого рахунку. Його

перевагою є достовірність, що дозволяє зробити найточніші розрахунки окремих та сукупних нормативів. До окремих належать нормативи: оборотних коштів у витратах майбутніх періодів; готових виробів, у виробничих запасах сировини, основних та допоміжних матеріалів, покупних напівфабрикатів. Особливість кожного елемента визначає специфіку нормування;

економіко-математичні методи дозволяють кількісно виміряти сукупний вплив факторів на потребу підприємства в оборотних коштах і використовуються в тому випадку, коли підприємство має у своєму розпорядженні відповідну інформацію про обсяг оборотних активів у динаміці та фактори, що на них впливають.

У країнах з розвинутою ринковою економікою в управлінні оборотним капіталом широко використовується бюджетне планування (бюджетування), що ґрунтується на системі бюджетів елементів оборотного капіталу. Мета такого планування – оптимізація величини коштів, вкладених у оборотні кошти. Суть цього методу полягає в наступному:

планування потреби в окремих елементах оборотних активів і джерел їх фінансування здійснюється шляхом розробки бюджетів запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів та інших складових;

бюджети оборотних активів інтегруються в єдиний бюджет оборотного капіталу, який узгоджується з операційним бюджетом підприємства;

на основі бюджету визначається загальна потреба у фінансуванні оборотних активів та обсяг необхідних коштів із різних джерел (власний капітал, кредити тощо);

у процесі виконання бюджетів здійснюється постійний моніторинг і контроль фактичного рівня оборотних активів порівняно з плановими показниками;

за результатами аналізу відхилень вносяться необхідні корективи в політику управління оборотним капіталом.

Бюджетуванню передуює вибір політики комплексного управління оборотним капіталом. Цей метод дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо

обсягу та структури оборотних активів, знижуючи ризики нестачі ліквідних коштів та надлишкових інвестицій в оборотні активи.

Не менш важливим етапом управління є проведення аналізу оборотних активів. Основна мета аналізу оборотних активів – отримання ключових параметрів, що дають об'єктивну картину фінансового стану підприємства, змін у структурі активів і пасивів, ефективності використання оборотних активів. Основними функціями аналізу оборотних активів є:

об'єктивна оцінка оборотних активів та ефективності їх використання;
виявлення факторів і причин досягнутого стану та отриманих результатів;
підготовка та обґрунтування управлінських рішень щодо виявлення та мобілізації резервів поліпшення структури оборотних активів, підвищення ефективності їх використання[8].

Етапи аналізу оборотних активів підприємства представлені на Рис. 1.3. В процесі аналізу дані етапи можуть коригуватися та доповнюватися залежно від різних факторів, які вплинули на діяльність організації. Для аналізу за даною методикою джерелом аналітичної інформації слугує фінансова звітність підприємства.

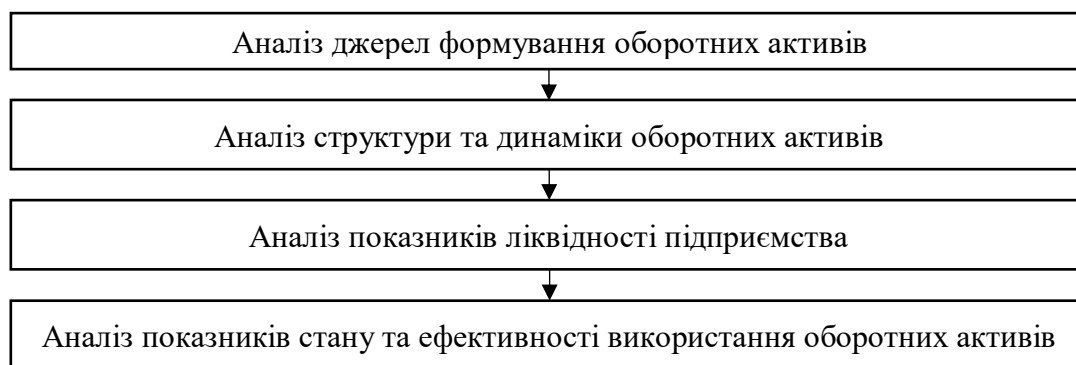

Рисунок 1.3 — Алгоритм аналізу оборотних активів підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [12]

На першому етапі проводиться аналіз джерел формування оборотних активів. Ефективне управління оборотним капіталом безпосередньо залежить від обсягу та структури джерел його формування. Джерела формування оборотного капіталу поділяються на власні, позикові та залучені. Власні джерела є найбільш

стабільними та відносно недорогими. Основними є статутний та резервний капітал, а також нерозподілений прибуток. Амортизаційні відрахування забезпечують самофінансування оновлення оборотних фондів. Позикові кошти залучаються на певний строк на умовах сплати відсотків. Вони більш ризиковані через необхідність повернення та обслуговування боргу. Залучені джерела є тимчасово залученими грошовими ресурсами, які не підлягають поверненню. Вони формуються в процесі діяльності підприємства.

Кожне джерело має свої переваги та недоліки (табл. 1.4). Вибір між ними залежить від фінансової стратегії підприємства, його потреб та фінансової стійкості.

Таблиця 1.4 — Порівняння різних джерел формування оборотних активів

Джерело	Переваги	Недоліки
Власні	Стабільність даних джерел фінансування; Зниження витрат за обслуговування позикових коштів; Спрощення процесу прийняття управлінських рішень	Обмежена здатність розвиватися або реагувати на ринкові зміни.
Залучені	Сприяють зростанню доходності; Значно дешевше в порівнянні з позиченими джерелами	Присутній більший ризик
Позичені	Можливість одержання грошей у короткостроковому плані, що дозволяє вирішувати тимчасові фінансові проблеми.	Втрата частини прибутку на сплату відсотків; не здатність вчасно повернути позику може призвести до проблем з борговим сервісом та кредитної історії; збільшення кредиторської заборгованості зменшує фінансову стійкість

Джерело: побудовано автором за даними [7,8]

На сьогоднішній день виділяють три основні підходи до фінансування груп активів компанії: агресивний, консервативний та компромісний (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 - Підходи до фінансування капіталу підприємства

Склад активів	Консервативний підхід	Компромісний підхід	Агресивний підхід
Змінна частина оборотних активів	КПК	КПК	КПК
Постійна частина оборотних активів	ДПК+ВК	ДПК+ВК	ДПК+ВК
Необоротні активи	ДПК+ВК	ДПК+ВК	ДПК+ВК
Характеристика підходу	Направлений на забезпечення високого рівня фінансової стабільності компанії;	Направлений на забезпечення прийнятого рівня фінансової стабільності компанії;	Направлений на забезпечення мінімальної потреби у власному капіталі.
де КПК – короткостроковий позиковий капітал; ДПК – довгостроковий позиковий капітал; ВК – власний капітал.			

Джерело: побудовано автором за даними [8-11]

Агресивний підхід передбачає, що необоротні активи фінансуються за рахунок довгострокових джерел (власний капітал та довгострокові позики), в той час як значна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокових зобов'язань (кредиторська заборгованість, короткострокові кредити). Перевагами цього підходу є менші витрати на обслуговування капіталу, однак недоліками є високий ризик втрати ліквідності та залежність від доступності короткострокових кредитів.

Консервативний підхід передбачає, що необоротні та значна частина постійних оборотних активів фінансуються за рахунок довгострокових джерел, а тимчасові потреби в оборотних активах покриваються короткостроковими зобов'язаннями. Цей підхід забезпечує високу платоспроможність та фінансову стійкість, але характеризується високою вартістю капіталу та низькою рентабельністю.

Компромісний підхід є проміжним варіантом, коли необоротні активи та постійна частина оборотних активів фінансуються за рахунок довгострокових джерел, а тимчасові потреби в оборотних активах покриваються комбінацією довгострокових та короткострокових джерел. Перевагами цього підходу є збалансований компроміс між ризиком та вартістю капіталу, а також гнучкість фінансування, недоліком є складність в управлінні джерелами фінансування. Найбільш поширеним є саме компромісний підхід, який забезпечує розумний баланс між ризиком та ефективністю використання фінансових ресурсів.

Зміни кон'юнктури обумовлюють варіацію потреб підприємства у оборотних активах, відтак, покрити непередбачувані потреби лише за рахунок власних коштів досить важко [11]. Раціональне співвідношення джерел формування оборотних активів залежить від галузевої специфіки підприємств. Очевидно, що в організаціях з реалізації виробничих послуг у високій частці власних оборотних коштів не потрібно. А у виробничій сфері висока частка власних джерел бажана, але важко досяжна. При визначенні раціонального співвідношення джерел формування оборотних активів слід виходити з того, що кожному елементу оборотних активів має відповідати певне джерело фінансових ресурсів.

Нормативній сумі запасів в ідеальних умовах повинні відповідати власні джерела формування оборотних активів. Дебіторська заборгованість замовників має повністю покриватися кредиторською заборгованістю постачальникам ресурсів. Грошові кошти можуть формуватися за рахунок внутрішньої заборгованості підприємства перед персоналом; учасникам із виплати доходів; доходів майбутніх періодів; резервів майбутніх витрат.

На другому етапі проводиться аналіз структури та динаміки оборотних активів підприємства. На структуру оборотних активів впливають особливості конкретного виробництва, постачання, прийнятий порядок розрахунків із покупцями та замовниками[12]. Вивчення структури є основою прогнозування перспективних змін у складі обігових активів. Для аналізу структури оборотних активів визначають питому вагу складових елементів оборотних активів у загальній їх вартості за допомогою вертикального аналізу. Для проведення аналізу динаміки можна скористатися горизонтальним методом аналізу, який дозволить визначити абсолютну зміну оборотних активів та відносну зміну або темп приросту.

Наступний етап передбачає аналіз показників ліквідності підприємства. Під ліквідністю варто розуміти можливість підприємства швидко реалізувати активи та отримувати гроші для оплати зобов'язань, тобто це співвідношення величини ліквідних активів та поточної заборгованості. У вузькому розумінні, ліквідність – це здатність активів швидко перетворюватися на гроші. З цією метою проводиться аналіз ліквідності бухгалтерського балансу (розрахунок абсолютних показників) та розрахунок відносних коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 — Розрахунок коефіцієнтів ліквідності

Показник	Зміст	Методика розрахунку
Коефіцієнт поточної ліквідності	Показує частину поточних зобов'язань за кредитами та розрахунками, які можна погасити, мобілізувавши всі оборотні кошти	ф.1 р.1195/ Ф.1 р. 1695
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Показує, яку частку поточних зобов'язань підприємство може покрити за допомогою абсолютно та швидколіквідних активів	ф.1 р.(1195-1100)/ Ф.1 р. 1695
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити за допомогою абсолютно ліквідних активів	ф.1 (р.1160+ р. 1165)/ Ф.1 р. 1695

Джерело: побудовано автором за даними [13]

Наступний етап передбачає розрахунок показників стану та ефективності використання оборотних активів. Група показників для оцінки ефективності оборотних активів представлена в додатку А. Система якісних та кількісних показників дозволяє виміряти ділову активність підприємства та проаналізувати, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти. Представлені показники визначають результативність використання ресурсів підприємства та дозволяють оцінити, наскільки швидко кошти, вкладені в активи підприємства, перетворюються на реальні гроші. Іншими словами, вони показують, скільки разів протягом року відбувається повний цикл виробництва та обігу, що закінчується отриманням доходу.

Отже, аналіз оборотних активів підприємства є ключовою складовою у фінансовому аналізі та управлінні підприємством. Перед фінансовими менеджерами стоїть завдання аналізувати не тільки стан оборотних активів та їх структуру, а й показники, які безпосередньо впливають на оборотні активи - рентабельність, ліквідність, платоспроможність, коефіцієнти ділової активності. Проведення аналізу оборотних активів підприємства та джерел їх формування дозволяє адекватно зрозуміти фінансовий стан компанії, забезпечити ефективне управління фінансами, мінімізувати ризики та досягти стабільності та розвитку бізнесу. Забезпечення ефективного використання оборотних активів.

На основі проведеного аналізу оборотних активів та розроблених управлінських рішень формується комплекс заходів щодо прискорення оборотності оборотних активів, підвищення їх рентабельності, забезпечення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства. Забезпечення прискорення обороту фінансових активів визначає необхідність пошуку резервів такого прискорення для підприємства.

Крім того на підприємствах має бути встановлений регулярний контроль за використанням оборотних активів, який полягає у перевірці та оцінці ефективності управління цими активами, що включає моніторинг їхнього стану, використання та результативності. Основною метою контролю є забезпечення того, щоб оборотні активи використовувалися раціонально, ефективно і відповідно до встановлених

планів та нормативів. Виділяють наступні види контролю:

попередній - здійснюється до початку операцій з оборотними активами та включає перевірку обґрунтованості планів і бюджетів, а також оцінку достатності ресурсів для їх реалізації;

поточний - безпосереднє спостереження за рухом і використанням оборотних коштів у процесі операційної діяльності;

подальший - аналіз ефективності використання оборотних активів після завершення операційного циклу.

Система контролю прийняття рішень формується в рамках загальної системи контролю на підприємстві та передбачає скорочення зайвих обсягів або поповнення нестачі коштів та запасів, маневрування дебіторською заборгованістю. Можливий алгоритм контролю за використанням оборотних активів представлено на рис. 1.4.

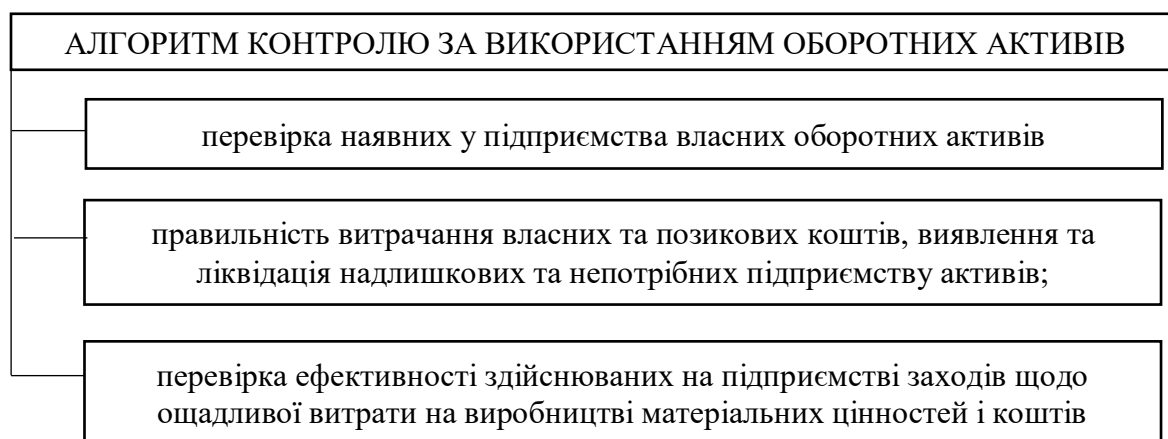

Рисунок 1.4 — Алгоритм контролю за використанням оборотних активів

Джерело: побудовано автором за даними [9]

Важливим аспектом у контролі оборотних активів є постійне порівняння фактичної наявності джерел їх формування з встановленими потребами (нормами). В тому випадку, коли норматив перевищує фактичну наявність власних джерел, підприємство стикається з їх дефіцитом. Такий дефіцит може бути результатом невиконання плану прибутку або неправильного використання оборотних активів. Дефіцит оборотних активів може вплинути на спроможність компанії своєчасно виконувати свої зобов'язання, що призводить до зростання фінансових ризиків, в

тому числі ризику неплатоспроможності.

Надлишок власних джерел формування визначається як різниця між фактичною наявністю цих джерел і встановленим нормативом. Наявність надлишкового обсягу оборотних активів у структурі поточних активів підприємства пов'язана з низкою додаткових витрат та ризиків, а саме: витрати на експлуатацію складських приміщень та утримання додаткового допоміжного персоналу; закінчення терміну придатності запасів; відволікання коштів з обороту; фізичний чи моральний знос запасів; вплив інфляційних процесів на вартість виробничих запасів; скорочення обсягів виробництва внаслідок затоварювання складів готової продукції тощо. Тому в умовах ринкової економіки процес планування матеріальних оборотних засобів промислового підприємства є одним із першочергових, оскільки дозволяє йому продовжувати функціонування та визначає передумови для подальшого розвитку.

Таким чином, як надлишок, так і нестача оборотних активів можуть негативно впливати на ефективність діяльності підприємства. Саме тому підхід до управління ризиками та контролю оборотних активів повинен бути інтегрованим і стратегічно орієнтованим, щоб адаптуватися до динамічного бізнес-середовища і забезпечити стабільну основу для росту та розвитку підприємства.

За результатами контролю можуть бути вжиті різні коригуючі заходи. Перш за все внесуться зміни до планів і бюджетів. Якщо виявляються значні відхилення від планових показників, підприємство може коригувати свої фінансові плани та бюджети, щоб привести їх у відповідність до реальних умов та потреб. Це дозволяє забезпечити більш точне прогнозування і управління фінансовими ресурсами. Крім того приймаються наступні дії за результатом контролю оборотних активів:

- оптимізація використання активів, що передбачає виявлення неефективно використовуваних активів та розробку заходів для підвищення їх ефективності;

- покращення управлінських процесів передбачає впровадження нових методів і технологій управління оборотними активами;

- навчання персоналу проводиться для підвищення кваліфікації співробітників, що займаються управлінням оборотними активами;

впровадження систем мотивації розробляється для стимулювання співробітників до підвищення ефективності використання оборотних активів.

Загалом, вжиття цих коригуючих заходів на основі результатів контролю оборотних активів дозволяє підприємству не лише реагувати на виявлені проблеми, але й постійно вдосконалювати свої процеси, підвищуючи фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

Отже, раціональна політика управління активами визначається рівнем і структурою поточних активів та джерел їх фінансування, вибір яких визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу та рівнем ризику фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Велика кількість елементів матеріально-речового та фінансового складу потребують індивідуалізації управління. Таким чином, для кожного виду оборотних активів потрібний самостійний підхід до управління.

Підсумовуючи проведені дослідження, слід ще раз підкреслити, що в сучасних умовах бізнес-середовища практика роботи підприємств підтверджує наявність прямої залежності ефективності їхньої діяльності від рівня якості та наукової обґрунтованості системи управління оборотними активами. При цьому дуже важливим є постійне вдосконалення підходів до аналізу, плануванню та контролю оборотних активів на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ, ЇХ ПЛАНУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ НА ТОВ «СПЕКТР-АГРО»

2.1 Загальна характеристика фінансово - господарської діяльності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Спектр-Агро» розпочало свою діяльність на українському ринку в 2009 році. На сьогодні ТОВ «Спектр-Агро» є провідною компанією з дистрибуції посівного матеріалу та засобів захисту рослин. Головний офіс компанії розташований в м. Обухів за юридичною адресою вул. Промислова, будинок 20. Основну інформацію про ТОВ «Спектр-Агро» представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 — Основна інформація про ТОВ «Спектр-Агро»

Повна назва	Товариство з обмеженою відповідальністю «Спектр-Агро»
Скорочена назва	ТОВ «Спектр-Агро»
ЄДРПОУ	36348550
Юридична адреса	Україна, 08702, Київська область, місто Обухів(пн), вулиця Промислова, будинок 20
Статутний капітал	99 334 893,2 грн
Основний вид діяльності	46.75 Оптова торгівля хімічними продуктами
Директор:	Лобач Володимир Петрович
Веб сайт	https://www.spectr-agro.com/

Джерело: складено автором за даними [16]

Основна сфера діяльності «Спектр-Агро» – дистрибуція насіння, засобів захисту рослин, мінеральних макро - та мікродобрив, сільгоспмашин (HARDI, Kockerling, Deutz-Fahr, Dieci, SOLA, FALC, ARBOS, MADARA, QUIVOGNE) тощо від провідних світових та українських виробників[17]. Додатковими видами діяльності підприємства є: складське господарство, роздрібна торгівля квітами, рослинами, насінням, добривами, домашніми тваринами та кормами для них у

спеціалізованих магазинах, вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур, допоміжна діяльність у рослинництві, надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, консультування з питань комерційної діяльності й керування.

Місія підприємства полягає в наданні можливості клієнтам побудувати ефективний аграрний бізнес, в повній мірі використати потенціал родючості ґрунтів та врожайності рослинних організмів за рахунок використання сучасних технологій, зменшити шкідливий вплив на навколишнє середовище, отримати продукцію, яка відповідає стандартам світової якості, прискорити таким чином зростання і розвиток аграрного виробництва в Україні і збільшити долю високоякісних українських сільськогосподарських товарів на ринках світу. ТОВ «Спектр-Агро» реагує на потреби і побажання сільськогосподарських виробників, приймає участь в розробці ефективних новітніх технологій вирощування сільськогосподарських культур та рекомендацій щодо їх впровадження, і здійснює матеріальне забезпечення найсучаснішими високоякісними матеріалами для виробництва (насінням, засобами захисту рослин, добривами, сільгоспмашинами тощо)[17].

Основним завданням діяльності підприємства є задоволення потреб населення в товарах, продукції, роботах, послугах. Діяльність підприємства на споживчому ринку спрямована на досягнення певних стратегічних і тактичних завдань, які дозволяють забезпечити конкурентноздатність і ефективну господарську діяльність, здатність виживати на ринку.

Компанія має приватну форму власності та належить до транснаціональної корпорації Sumitomo Corporation. В 2018 р. японська «Сумітомо», «Спектр-Агро» та «Спектр-Агротехніка» підписали угоду, згідно з якою «Сумітомо» придбає 51% акцій «Спектр-Агро». Як частина транснаціональної корпорації, ТОВ «Сектр-Агро» може користуватися перевагами великих фінансових, виробничих, технологічних та інших ресурсів Sumitomo Corporation, але водночас має дотримуватися корпоративних правил, політик і стратегій, встановлених материнською компанією.

Представництва ТОВ «Спектр-Агро» розташовані майже в усіх областях України. Реалізація продукції компанії до 2022 року відбувалась через власну мережу з 22-х власних представництв по території України. В 2022 році після окупації частини Луганської області Луганське представництво не має можливості працювати.

Організаційна структура ТОВ «Спектр-Агро» має лінійно-функціональний тип (рис 2.1). Персонал підприємства розподілений за відділами, дирекціями та функціональними підрозділами, які підпорядковуються безпосередньо директору підприємства.

Рисунок 2.1 — Організаційна структура управління ТОВ «Спектр-Агро»

Джерело: складено автором за даними [17]

Використання даного типу структури дозволяє оптимізувати швидкість ухвалення управлінських рішень. Таким чином, конкретний відділ або декілька відділів відповідає за окремий вид діяльності. За допомогою швидкого прийняття рішень підвищується ефективність роботи підприємства, сприяючи підвищенню конкурентоздатності його послуг.

Фінансовий відділ на підприємстві ТОВ «Сектр-Агро» відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та ефективного управління фінансовими ресурсами компанії. Він виконує широкий спектр функцій, які

охоплюють планування, аналіз, контроль та звітність фінансових показників підприємства. Серед основних функцій фінансового відділу компанії можна виділити:

відповідальність за складання короткострокових і довгострокових фінансових планів, бюджетів та прогнозів, що включає планування доходів, витрат, прибутків і грошових потоків;

оцінка фінансових показників підприємства, аналіз рентабельності, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Проведення аналізу фінансових ризиків та їхнього впливу на діяльність компанії;

забезпечення внутрішнього контролю за використанням фінансових ресурсів, проведення аудиту фінансових операцій для виявлення та попередження шахрайства, недоліків та неефективного використання ресурсів;

контроль за оборотними активами, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, оптимізація структури капіталу та управління фінансовими інвестиціями;

підготовка фінансових звітів відповідно до міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку, забезпечення своєчасного подання звітності керівництву компанії та зовнішнім органам.

Фінансовий відділ підзвітний фінансовому директору, який, у свою чергу, підпорядковується безпосередньо генеральному директору компанії. Регулярно проводяться зустрічі та наради, де обговорюються фінансові результати, відхилення від планів та заходи щодо їхнього коригування.

Таким чином, фінансова служба ТОВ «Сектр-Агро» виконує комплексні функції з управління фінансовими ресурсами, забезпечує стабільність і фінансову стійкість підприємства. Від її ефективності залежить успішність фінансової діяльності компанії, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та досягнення стратегічних цілей.

ТОВ «Спектр-Агро» працює на ринку вже більше двадцять років. Весь цей час підприємство розвивається і продовжує підвищувати обсяги реалізації, перетворюючись в стабільну і ефективну організацію, здатну конкурувати на

українському ринку в області продажу агро-продукції, орієнтованої на вимоги клієнтів і високу якість продукції. Компанія характеризується високоякісним сервісом, інноваційними технологіями і широким асортиментом товарів, які відповідають сучасним вимогам сільгоспвиробників. За весь час роботи торгове підприємство зарекомендувало себе як надійний партнер і є стабільним у фінансовому відношенні.

З наявних даних фінансової звітності, отриманих з офіційного сайту компанії[18], проведемо аналіз основних економічних показників діяльності підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 — Основні економічні показники діяльності ТОВ «Спектр-Агро»

Показники	Роки			Відхилення, 2023/2021	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Δ абс., +/-	Δ т.пр., %
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	6 186 112	6 262 625	6 128 474	-57 638	-0,93
Собівартість реалізації продукції, тис. грн.	5 473 287	5 316 030	5 257 095	-216 192	-3,95
Чистий прибуток, тис. грн.	262 471	209 902	256 559	-5 912	-2,25
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	432	433	426	-6	-1,39
Фонд оплати праці, тис. грн.	260 489	305 581	281 544	21 055	8,08
Власний капітал, тис. грн.	362 356	309 787	367 271	4 915	1,36
Основні засоби (первісна вартість), тис. грн.	211 943	223 420	263 117	51 174	24,15
Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	168 386	157 517	181 163	12 777	7,59
Знос основних засобів, тис. грн.	43 557	65 903	81 954	38 397	88,15
Дебіторська заборгованість тис. грн.	1 206 598	684 475	1 085 390	-121 208	-10,05
Кредиторська заборгованість тис. грн.	648 339	199 040	293 000	-355 339	-54,81
Рентабельність продажів, %	4,24	3,35	4,19	-0,06	-1,33
Рентабельність активів, %	9,16	7,72	9,64	0,48	5,20

Джерело: складено автором за даними [18]

Впродовж аналізованого періоду на ТОВ «Спектр-Агро» спостерігається незначне зниження виручки. В 2023 році обсяг чистого доходу від реалізації становив 6 128 474 тис. грн., що на 57 638 тис. грн. або 0,93 % менше за показник 2021 року. Показник собівартості в порівнянні з 2021 р. зменшився на 216 192 тис.

грн. або 3,95 % та склав у 2023 році 5 257 095 тис. грн. Варто відзначити, переважання темпу приросту виручки над темпом зростання собівартості, що оцінюється позитивно. Загалом прибуток на підприємстві в 2022 р. після початку повномасштабного вторгнення скоротився на 20%. Однак за підсумками 2023 р. майже відновився до показників довоєнного періоду. В 2023 р. чистий прибуток ТОВ «Спектр Агро» становив 256 559 тис. грн, що на 5 912 тис. грн або 2,25 % менше за показник 2021 р. На рисунку 2.2. графічно продемонстровано зміну динаміки фінансових результатів підприємства за досліджуваний період.

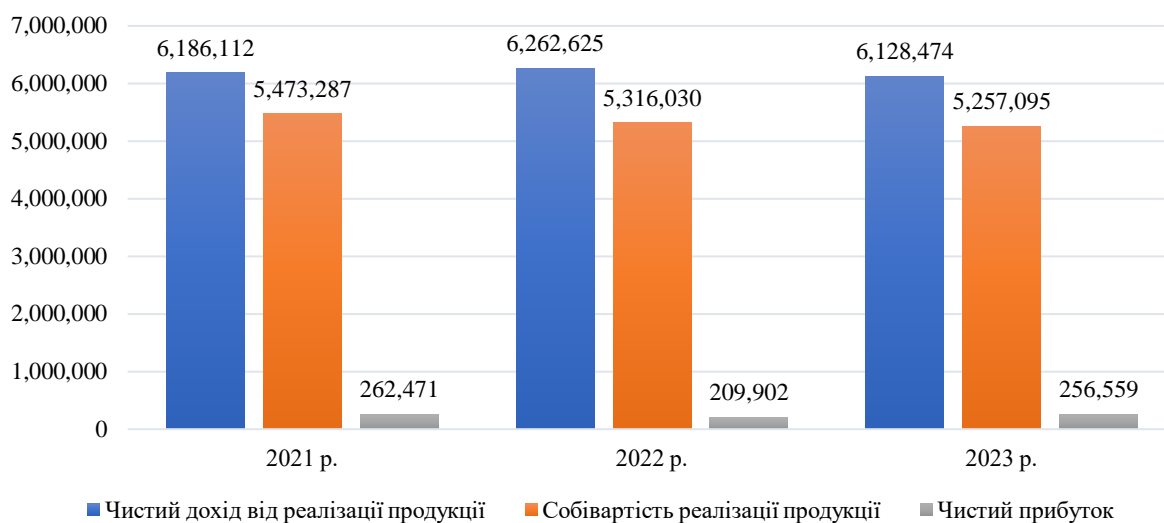

Рисунок 2.2 — Динаміки зміни фінансових результатів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено автором за даними [18]

Кількість працівників підприємства зменшилася на 6 осіб або 1,39% та становила 426 осіб у 2023 р. Загалом за досліджуваний період спостерігалася мінімальна плинність кадрів, що є ознакою стабільності кадрової політики підприємства. Фонд оплати праці збільшився на 21 055 тис. грн або 8,08 % і склав 281 544 тис. грн у 2023 році.

Позитивна динаміка відзначається в збільшенні середньорічної вартості основних засобів, що говорить про можливе щорічне їхнє оновлення. В 2023 р. залишкова вартість основних засобів збільшилася на 12 777 тис. грн. або на 7,59 % порівняно з 2021 р. і становила 181 163 тис. грн. Це говорить про те, що кошти не вибувають внаслідок продажу чи зносу.

Дуже важливим в господарській діяльності підприємства є його фінансове забезпечення. Динаміка власного капіталу підприємства характеризує його фінансовий стан. Власний капітал є одним із найістотніших і найважливіших фінансових показників, оскільки виконує функції кредитоспроможності, довгострокового фінансування, самостійності, фінансування ризику, тощо.

Власний капітал ТОВ «Спектр-Агро» в 2022 році в порівнянні з 2021 р. скоротився на 52 569 тис. грн. або 15%. Однак за підсумками 2023 р. збільшився до 367 271 тис. грн, що більше за 2021 р. на 1,36% або 4 915 тис. грн. Відповідні зміни спровоковані управлінням нерозподіленим прибутком. Позитивною ознакою є зменшення кредиторської заборгованості компанії, в 2023 році обсяг кредитів скоротився на 355 339 тис. грн. або 54,81%. В той же час спостерігається зменшення дебіторської заборгованості на -121 208 тис. грн або 10,05% (рис. 2.3).

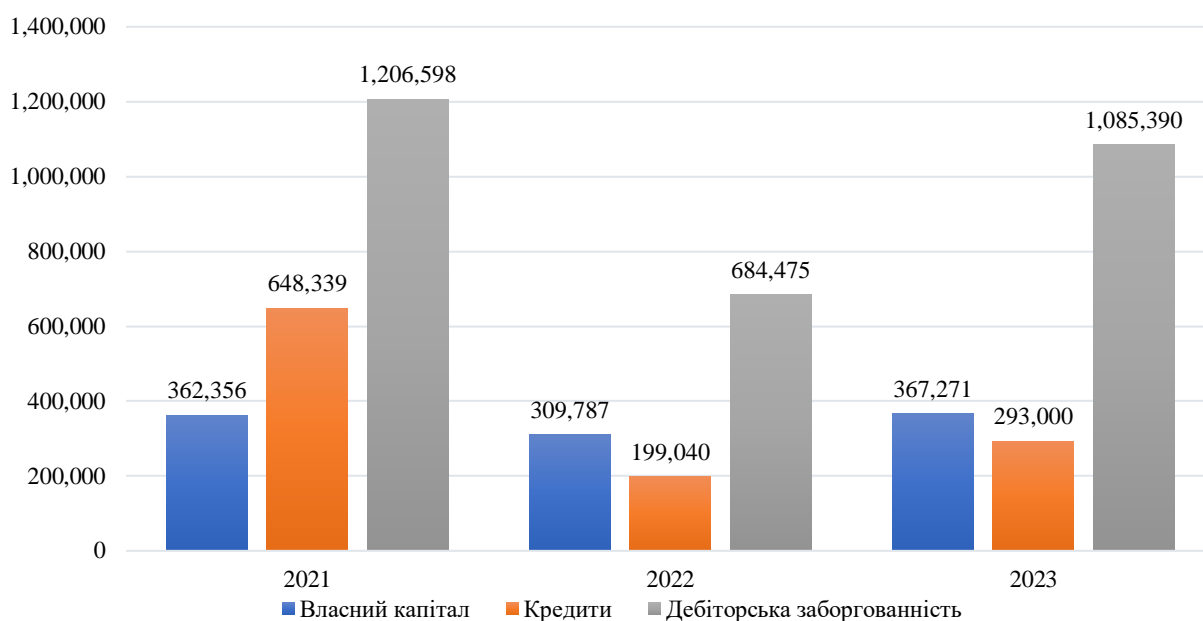

Рисунок 2.3 — Динаміка зміни власного капіталу, кредиторської та дебіторської заборгованості протягом 2021-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено автором за даними [18]

Зменшення кредиторської та дебіторської заборгованості може позитивно вплинути на фінансове становище ТОВ «Спектр-Агро», покращити ліквідність, знизити ризики та забезпечити більшу фінансову стабільність.

В результаті розрахунку показників ефективності діяльності компанії,

можна відзначити по-перше стабільну динаміку ефективності використання майна організації та операційної діяльності, по-друге не дуже високі значення показників рентабельності говорять про не достатню ефективність діяльності компанії. Так показник рентабельності активів в 2023 році становив 9,64%, а показник рентабельності продажів 4,19 %.

Малі значення показників рентабельності можуть вказувати на кілька проблем у фінансовій діяльності ТОВ «Спектр-Агро», на які слід звернути увагу менеджменту компанії:

проблеми з прибутковістю, низька рентабельність може бути зумовлена високими витратами на сировину, низькою ціною продажу або високими витратами на операційні витрати;

проблеми ефективності, недостатня ефективність управління ресурсами та активами підприємства, недоцільне використання ресурсів або неефективне управління бізнес-процесами;

високий рівень конкуренції у відповідній галузі може впливати на рентабельність, знижуючи ціни на товари та послуги, що може впливати на прибутковість підприємства.

Для вирішення цих проблем можна розглянути оптимізацію виробничих процесів, зменшення витрат, підвищення цін на продукцію чи послуги, а також пошук нових ринків збуту або підвищення якості продукції. Аналіз факторів, які впливають на рентабельність, допоможе розробити стратегію для поліпшення фінансових показників підприємства.

Таким чином, проведений аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Спектр-Агро» дозволяє зробити наступні висновки: впродовж аналізованого періоду підприємство успішно генерувало прибутковість, наростило вартість основних засобів, збільшило власний капітал, зменшило кредиторську та дебіторську заборгованість; водночас низькі показники рентабельності свідчать про не достатню ефективність операційної діяльності компанії та використання активів. Важливо зазначити, що незважаючи на нестабільність, компанія продемонструвала здатність адаптуватися до змінених умов.

2.2. Аналіз оборотних активів підприємства та джерел їх фінансування

Аналіз оборотних активів і їхніх джерел фінансування дозволяє оцінити, наскільки добре компанія готова до швидкої адаптації до змін у зовнішньому середовищі та її здатність підтримувати стабільність операцій у складних умовах. З метою визначення факторів і причин досягнутого стану та отриманих результатів проведемо оцінку стану та ефективності використання оборотних активів підприємства, керуючись представленим у попередньому розділі алгоритмом аналізу.

Першим кроком розглянемо структуру та динаміку джерел формування фінансових ресурсів ТОВ «Спектр-Агро». Результати розрахунків наведено в додатку Г.

В структурі пасивів балансу ТОВ «Спектр-Агро» найбільшу частку займали поточні зобов'язання з часткою 88,03% у 2023 р., за досліджуваний період їх питома вага залишалась доволі стабільною, зменшившись на 0,56% (рис. 2.4). Довгострокові зобов'язання становили у 2023 р. 0,09%, а власний капітал 11,88%, що є досить низьким показником.

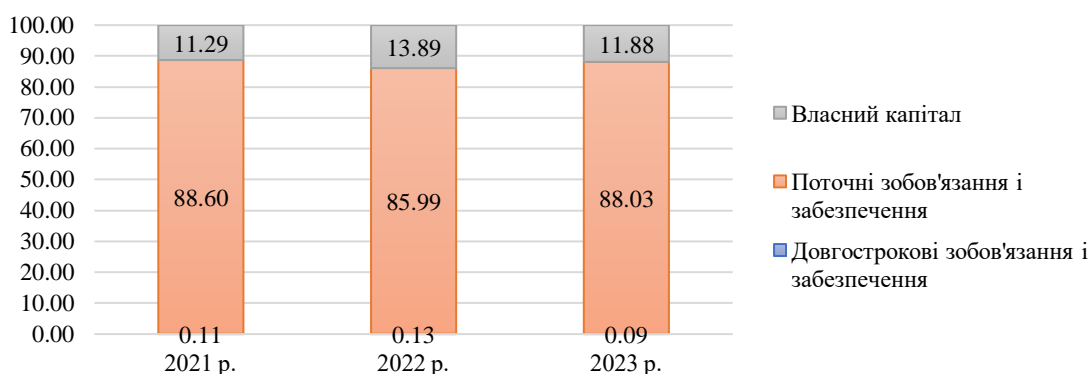

Рисунок 2.4 — Структура пасивів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр.,%

Джерело: побудовано автором за даними ТОВ «Спектр-Агро»

Подібна структура пасивів означає, що компанія має не достатньо власних ресурсів для свого розвитку та дуже залежить від зовнішнього фінансування, що підвищує фінансові ризики. Також слід відзначити, що переважання

короткострокових джерел у загальній структурі є негативним фактором, оскільки створює додатковий тиск на ліквідність компанії. У разі несприятливих економічних умов або зниження доходів компанії, це може призвести до проблем з погашенням зобов'язань.

Власний капітал ТОВ «Спектр-Агро» в основному сформований за рахунок нерозподіленого прибутку, частка якого становила 72,95%. Частка зареєстрованого капіталу становила 27,05%. Протягом досліджуваного періоду власний капітал залишався стабільним, трохи збільшившись на 4 915 тис. грн або 1,36%. Довгострокові зобов'язання скоротилися на 838 тис. грн. Найбільша зміна відбулася у поточних зобов'язаннях, які зменшилися на 121 136 тис. грн або 4,26% (рис. 2.5).

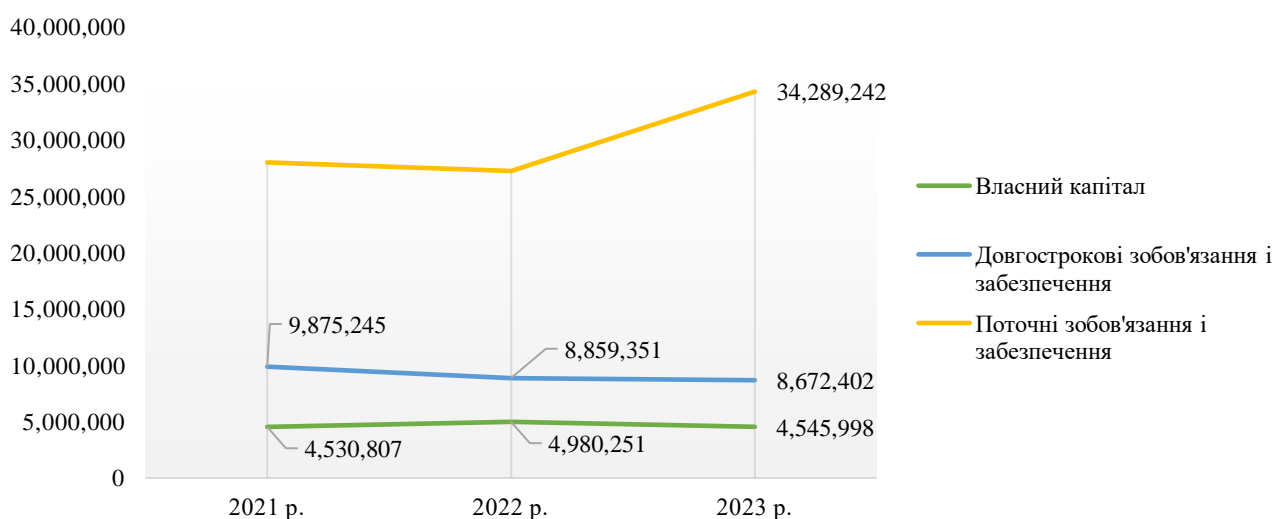

Рисунок 2.5 — Динаміка зміни вартості пасивів ТОВ «Спектр-Агро» за 2023-2021 рр., тис. грн

Джерело: побудовано автором за даними ТОВ «Спектр-Агро»

В структурі поточної кредиторської заборгованості ТОВ «Спектр-Агро» найбільшу частку займала кредиторська заборгованість за товари. В 2023 р. її обсяг збільшився на 76 784 тис. грн або 8,11%. Керівництву необхідно ретельно контролювати рівень кредиторської заборгованості, оптимізувати відносини з контрагентами та резервувати кошти для своєчасних розрахунків. Надмірна концентрація зобов'язань перед постачальниками може створити додаткові фінансові ризики в нестабільних воєнних умовах.

Суттєве зростання зобов'язань перед контрагентами призводить до погіршення ключових показників фінансової стабільності. Серед основних негативних наслідків можна виділити зниження ліквідності, платоспроможності та фінансової автономії через збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Крім того, накопичення кредиторської заборгованості підвищує ризики виникнення касових розривів, затримок операційного циклу та погіршення відносин з контрагентами, що може призвести до додаткових штрафних санкцій. Тому для забезпечення належного рівня економічної стійкості організаціям необхідно ретельно контролювати обсяги кредиторської заборгованості, оптимізувати грошові потоки та дотримуватися виваженої кредитної політики щодо співпраці з постачальниками та підрядниками.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, можна відзначити наступне:

частка власного капіталу компанії є значно меншою порівняно з обсягом залучених коштів. Така ситуація посилює фінансову залежність підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів, створюючи потенційну загрозу для його стабільного функціонування;

надмірна концентрація позикових джерел у структурі капіталу призводить до зростання фінансових ризиків, пов'язаних з необхідністю обслуговування боргового навантаження, залежністю від кредитної політики фінансових установ та волатильністю відсоткових ставок. Це ускладнює управління грошовими потоками, знижує гнучкість у прийнятті стратегічних рішень та обмежує інвестиційні можливості компанії;

низький рівень власного капіталу свідчить про обмежену фінансову стабільність та слабку базу для довгострокового розвитку. Компанія має менше можливостей для залучення додаткових інвестицій, оскільки потенційні інвестори можуть вважати такі показники ризикованими. Збільшення частки власного капіталу є важливим завданням для забезпечення стійкості компанії.

Основним джерелом формування оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» виступають залучені кошти, в 2023 р. їх питома вага складала 84,54% (рис. 2.6).

Власний капітал покривав 5,27% оборотних активів, а позичені кошти 10,2%. При цьому на кінець 2023 р. в загальній структурі зменшилася частка власного капіталу та навпаки збільшилася питома вага залучених джерел в формуванні оборотних активів.

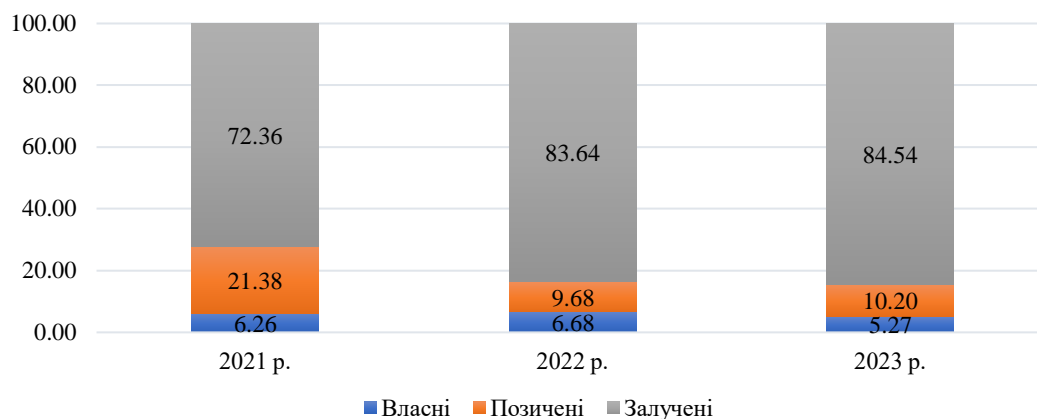

Рисунок 2.6 — Структура джерел формування оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр., %

Джерело: складено автором за даними [18]

Наявне співвідношення свідчить, що компанія веде агресивну політику управління, що може створювати певні проблеми у забезпеченні поточної платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. З позиції ліквідності ця стратегія є дуже ризикованою, оскільки в сучасних умовах ведення бізнесу обмежитися лише мінімумом поточних активів неможливо[19]. Водночас вона дозволяє здійснювати діяльність з мінімальною потребою у власному капіталі, а отже, забезпечувати за інших рівних умов найвищий рівень його рентабельності, зокрема рентабельність власного капіталу ТОВ «Спектр-Агро» у 2023 р. становила 70%.

Наступним кроком оцінимо відповідність ТОВ «Спектр-Агро» золотому правилу фінансування. Золоте правило фінансування являє собою базовий принцип управління активами та пасивами підприємства. Воно стверджує, що довгострокові (необоротні) активи мають фінансуватися з довгострокових джерел (власного капіталу та довгострокових зобов'язань), а короткострокові (оборотні) активи - з короткострокових джерел (поточних зобов'язань). Дотримання вимог золотого

правила фінансування забезпечує підприємству стабільну ліквідність і платоспроможність. Невідповідність умовам правила свідчить про потенційну неплатоспроможність. Результати розрахунків представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 — Оцінка дотримання ТОВ «Спектр-Агро» золотого правила фінансування

Показники	Роки			Оцінка дотримання
	2021	2022	2023	
Перший критерій: Довгострокові активи/Довгострокові пасиви ≤ 1				
Довгострокові активи, тис. грн.	175 895	175 352	218 670	Дотримано
Довгострокові пасиви, тис. грн.	365 883	312 631	369 960	
Співвідношення довгострокових активів і довгострокових пасивів	0,48	0,56	0,59	
Другий критерій: Короткострокові активи/Короткострокові пасиви ≥ 1				
Короткострокові активи, тис. грн.	3 032 890	2 055 375	2 873 056	Дотримано
Короткострокові пасиви, тис. грн.	2 842 902	1 918 096	2 721 766	
Співвідношення короткострокових активів і короткострокових пасивів	1,07	1,07	1,06	

Джерело: складено автором за даними [18]

За отриманими даними, можна зробити висновки, що протягом досліджуваного періоду спостерігається дотримання критеріїв золотого правила фінансування. Відповідність умовам правила свідчить про платоспроможність підприємства.

Доцільно також оцінити відповідність ТОВ «Спектр-Агро» золотому правилу балансу з метою досягнення паралельності строків мобілізації і використання фінансових ресурсів воно вимагає дотримання певних співвідношень між окремими статтями пасивів та активів. Дане правило вимагає виконання двох умов: потребу в капіталі для фінансування необоротних активів слід покривати за рахунок власного капіталу і довгострокових позичок; довгострокові капіталовкладення повинні фінансуватися за рахунок коштів, мобілізованих на довгостроковий період, тобто довгострокові пасиви повинні використовуватися не тільки для фінансування необоротних активів, а й для довгострокових оборотних активів (наприклад, оборотні засоби, авансовані в стратегічні запаси сировини, неліквідні товари тощо). Результати розрахунків наведено в таблиці 2.4

Таблиця 2.4 — Оцінка дотримання ТОВ «Спектр-Агро» золотого правила балансу

Показник	Роки		
	2020	2021	2022
Критерій А	2,08	1,78	1,69
Критерій Б	-	-	-

Відповідно до отриманих даних, можна зробити висновки, що протягом досліджуваного періоду спостерігається дотримання першого критерію золотого правила балансу. Оцінку відповідності другого критерію, під час проведення зовнішнього аналізу, здійснити неможливо, оскільки інформацією про довгострокові оборотні активи володіють лише фінансові та бухгалтерські служби підприємства.

Наступним етапом розглянемо структуру та динаміку оборотних активів підприємства (додаток Д). Загальна вартість оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» у 2023 році в порівнянні з 2021 р. зменшилася на -159 834 тис. грн або 5,27% та становила 2 873 056 тис. грн (рис. 2.7). Варто зазначити, що зменшення вартості відбулося саме в 2022 році, після чого у 2023 р. вже спостерігалася позитивна динаміка збільшення вартості оборотних активів.

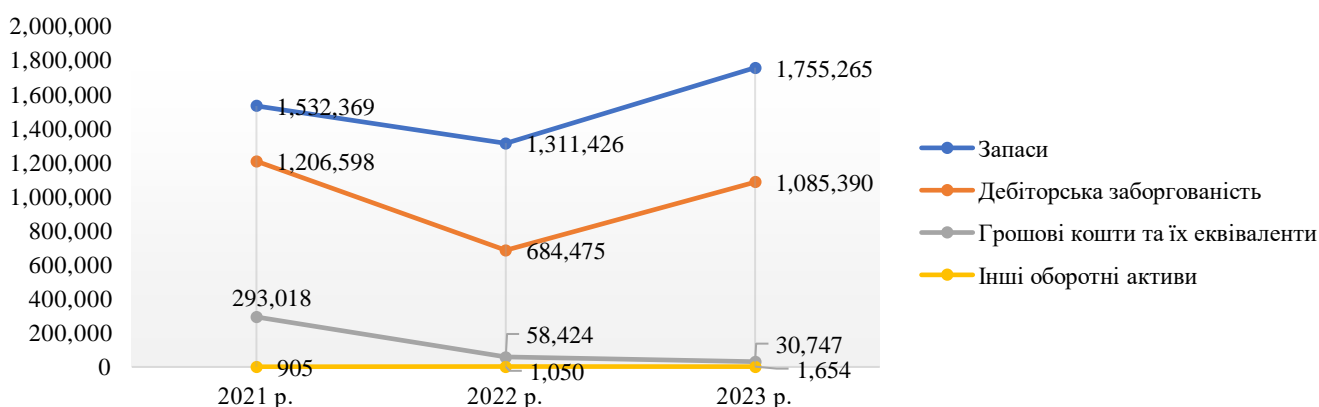

Рисунок 2.7 — Динаміка зміна вартості оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: складено автором за даними [18]

Подібні результати цілком логічні, зважаючи на наслідки початку повномасштабної війни. В цих умовах на першому етапі відбувся спад обсягів

продажів та виробництва, що підтверджує зниження запасів та дебіторської заборгованості у 2022 р., а також підприємство було змушене мобілізувати оборотні активи для захисту від ризиків, на що вказує збільшення обсягу грошових коштів та їх еквівалентів, тобто найбільш ліквідної частини оборотних активів. Разом з цим, ТОВ «Спектр-Агро» зуміло успішно адаптуватися до складних умов і за підсумками 2023 р. відновило показники до майже довоєнного рівня, що може свідчити про покращення оперативної ефективності та відновлення ринкових позицій.

В структурі оборотних активів протягом всього досліджуваного періоду найбільшу частку займали запаси, в 2023 році їх питома вага складала 61% збільшившись на 10% з 2021 року. Частка дебіторської заборгованості навпаки зменшилася на 2% у 2023 році та становила 38%. Грошові кошти та їх еквіваленти за результатами 2023 року зменшилися до 1% в загальній структурі оборотних активів. Частка інших оборотних активів була не значною та складала менше 1% протягом усього періоду. Зміну структури оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» за досліджуваний період представлено на рисунку 2.8.

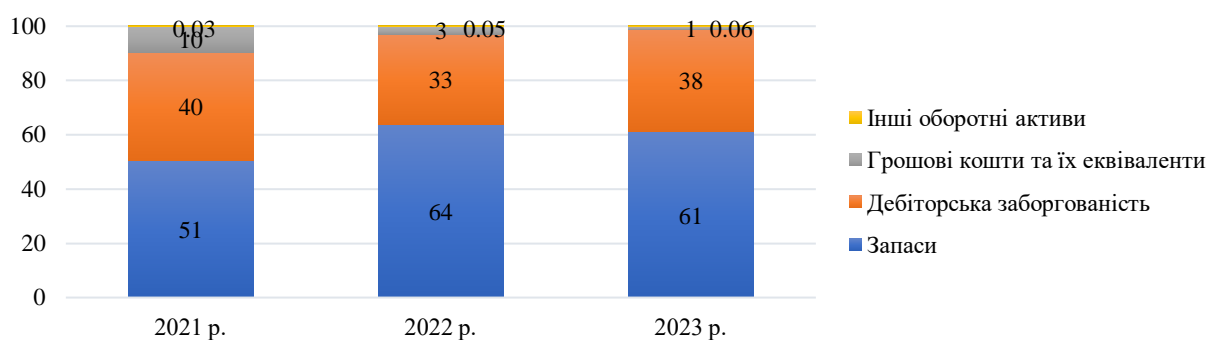

Рисунок 2.8 — Зміна структури оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр., %

Джерело: складено автором за даними [18]

Наступним кроком проведемо аналіз показників ліквідності підприємства, для визначення ступеню забезпеченості ТОВ «Спектр-Агро» необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Перш за все проведемо розрахунок ліквідності балансу. Результати

представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 — Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Спектр-Агро»

Актив	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Пасив	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Платіжний надлишок або нестача		
								2021 р.	2022 р.	2023 р.
A1	293 018	58 424	30 747	П1	648 397	199 254	294 183	-355 379	-140 830	-263 436
A2	1 207 503	685 525	1 087 044	П2	2 194 505	1 718 842	2 427 584	-987 002	-1 033 317	-1 340 540
A3	1 532 369	1 311 426	1 755 265	П3	3 527	2 844	2 689	1 528 842	1 308 582	1 752 576
A4	175 895	175 352	218 670	П4	362 356	309 787	367 271	-186 461	-134 435	-148 601
Баланс	3 208 785	2 230 727	3 091 726	Баланс	3 208 785	2 230 727	3 091 726	-	-	-

Джерело: складено автором за даними [18]

Проаналізувавши перегруповану структуру балансу, можна дійти висновку, що протягом аналізованих трьох років спостерігалось таке співвідношення груп активів і пасивів: $A1 < П1$; $A2 < П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$. Зіставлення найбільш ліквідних коштів та швидко реалізованих активів із найбільш терміновими зобов'язаннями та короткостроковими пасивами свідчить про неплатоспроможність підприємства на найближчий час. У 2023 р. підприємство не було здатне погасити поточну заборгованість у сумі -263 436 тис. грн. При цьому слід відмітити позитивну ознаку в зменшенні платіжної нестачі протягом досліджуваного періоду. Активи, які швидко реалізуються не покривали короткострокові зобов'язання, внаслідок чого у 2023 р. спостерігається платіжна нестача у сумі 1 340 540 тис. грн, з негативною динамікою до збільшення впродовж трьох років. Запаси підприємства покривають кредиторську заборгованість, що свідчить про достатню величину запасів ТОВ «Спектр-Агро». Виконання останньої нерівності свідчить про достатність власного капіталу організації для покриття активів, які складно реалізуються.

Таким чином, невиконання першої та другої нерівностей свідчить про порушення ліквідності балансу. Варто відзначити, що нестача коштів за однією групою активів може лише теоретично компенсуватися їх надлишком за іншою групою, оскільки при цьому має місце компенсація за вартісною величиною. У реальній платіжній ситуації менш ліквідні засоби не можуть замінити більш ліквідні. Тому якщо будь-яка з нерівностей має знак, протилежний зафіксованому в оптимальному варіанті, ліквідність балансу більшою або меншою мірою буде

відрізнятись від абсолютної[20].

Отже, протягом 2021-2023 років ліквідність балансу ТОВ «Спектр-Агро» не є абсолютною. Це свідчить про не достатність у підприємства власних оборотних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань. Для того, щоб уникнути ризику ліквідності підприємство може працювати в напрямку оптимізації запасів, відвести частину прибутку як резерви для непередбачуваних витрат або внутрішніх потреб, розглянути можливості реорганізації активів або залучення короткострокових інвестицій для забезпечення ліквідності в потрібний момент.

Для отримання більш повної картини про стан ліквідності та рівень платоспроможності, наступним кроком проведемо розрахунки відносних коефіцієнтів ліквідності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 — Показники оцінювання ліквідності активів ТОВ «Спектр-Агро»

Показник	Роки			Відхилення 2023/2021
	2021 р.	2022 р.	2022 р.	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,10	0,03	0,01	-0,09
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,53	0,39	0,41	-0,12
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,07	1,07	1,06	-0,01
Чистий робочий капітал	189 988	137 279	151 290	-38 698

Джерело: складено автором за даними [18]

З отриманих даних передусім можна відмітити негативну динаміку зменшення протягом досліджуваного періоду усіх показників. Чистий робочий капітал ТОВ «Спектр-Агро» становив у 2023 р. 151 290 тис. грн, зменшившись на 38 698 тис. грн за досліджуваний період. Динаміка коефіцієнтів ліквідності на ТОВ «Спектр-Агро» представлена на рис. 2.9.

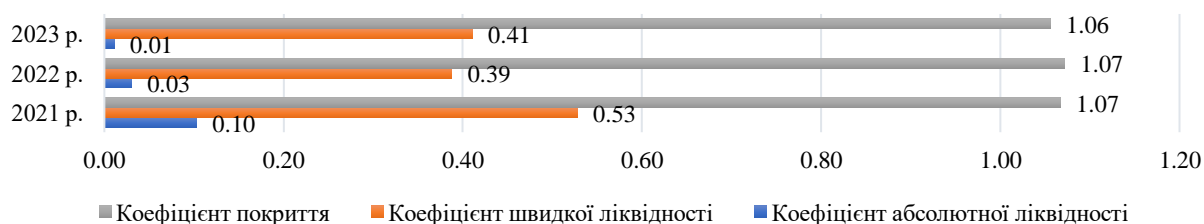

Рисунок 2.9 — Динаміка зміни показників ліквідності активів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр.

Джерело: складено автором за даними [18]

Коефіцієнт поточної ліквідності ТОВ «Спектр-Агро» достатньо стабільний, в 2023 р. він становив років 1,06, зменшившись на 0,01 з 2022 р. Отримані показники відповідають критичному значенню даного коефіцієнта, прийнятого за 1, що заслуговує на позитивну оцінку. Коефіцієнт швидкої ліквідності натомість вказує, що в компанії протягом двох останніх років було не достатньо ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями, посилаючись на нормативне значення даного показника в межах 0,5-1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності також вказує на те, що компанія не може вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. В такому випадку компанії доцільно залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів. Крім того варто відзначити негативну динаміку зменшення даного показника.

2.3 Аналіз ефективності чинної системи планування та контролю оборотних активів підприємства

Належне управління оборотними активами відіграє ключову роль у діяльності будь-якої компанії, адже саме вони забезпечують неперервність бізнес процесів та реалізацію продукції. Ефективне розподілення фінансових ресурсів на ці активи є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності та сприяє сталому економічному розвитку підприємства.

Для оцінки ефективності чинної системи планування та контролю оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» першим кроком порівнюємо абсолютні показники ділової активності (обсяг продажу готової продукції підприємства, товарів, робіт, послуг, прибуток, величину активів) у динаміці за досліджуваний період. Оптимальне співвідношення між ними:

$$1 < T_a < T_b < T_n, \quad (2.1)$$

де T_n – темп зростання прибутку, %;

T_b – темп зростання виручки від реалізації продукції, %;

T_a – темп зростання активів підприємства, %.

Визначимо співвідношення між даними показниками за досліджуваний період:

2021 р. – $1 < 27,35 < 28,27 < 81,71$,

2022р. - $1 > -30,48 < 1,23 > -20,03$,

2023 р. - $1 < 38,43 > - 2,14 < 22,28$.

Протягом трьох років ідеально виконувалися всі нерівності лише у 2021 р. В 2022 р. невиконання першої нерівності говорить про те, що економічний потенціал ТОВ «Спектр-Агро» зменшився, тобто скоротилися масштаби його діяльності. Разом з цим дані вказують на те, що в порівнянні зі зменшенням економічного потенціалу обсяг реалізації підвищується більш високими темпами, тобто ресурси ТОВ «Спектр-Агро» використовувалися більш ефективно, підвищувалася віддача від кожної грошової одиниці, вкладеної в компанію. Не виконання третьої нерівності в 2022 р., говорить про відставання темпу зростання прибутку, що свідчить про потребу в оптимізації витрат ТОВ «Спектр-Агро». В 2023 р. ситуація значно покращилася, компанія збільшила масштаби діяльності та прибутковість, однак при цьому відмічається зменшення обсягу реалізації

Наступним кроком проведемо аналіз показників стану та ефективності використання оборотних активів. Результати проведених розрахунків представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 — Розрахунок показників стану та ефективності використання оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023/2021
1	2	3	4	5
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,06	0,07	0,05	-0,010
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,29	2,46	2,49	0,197
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,44	0,41	0,40	-0,03
Тривалість одного обороту оборотних активів	157	146	145	-12
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,66	6,62	6,93	1,261
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,19	4,04	4,59	1,40

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5
Строк погашення дебіторської заборгованостей	64	54	52	-12
Строк погашення кредиторської заборгованостей	113	89	78	-34
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1,77	1,64	1,51	-0,27
Коефіцієнт оборотності запасів	4,27	4,40	4,00	-0,27
Період обороту запасів	84	82	90	6
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	38,87	35,64	137,45	98,59
Тривалість обороту грошових коштів	9	10	3	-7
Коефіцієнт мобільності активів	17,24	11,72	13,14	-4,104
Рентабельність оборотних активів	0,087	0,102	0,089	0,003

Джерело: складено автором за даними [18]

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами зменшився з 2021 р. на 0,01 та становив 0,05 в 2023 р., що сигналізує про зменшення власних оборотних коштів, необхідних для фінансової стабільності підприємства. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів становив у 2023 р. 2,49, що більше на 0,197 за позаминулорічний показник. Тривалість одного обороту оборотних активів зменшилася на 12 днів, що говорить про більш ефективне їх використання. Також це підтверджує зниження коефіцієнта завантаження оборотних активів, з 2021 р. цей показник зменшився на 0,03.

Позитивний ефект на роботу компанії має також зменшення строку погашення дебіторської заборгованості, в 2023 р. цей період зменшився на 12 днів. Підприємство швидше збирає гроші від своїх клієнтів, що може свідчити про більш ефективне управління боргами та зменшення комерційного ризику. Також позитивною ознакою є зменшення строку погашення кредиторської заборгованості на 34 дні. Менш тривалий строк погашення може вказувати на поліпшення фінансової дисципліни та ефективність управління грошовими потоками компанії. Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості зменшився в аналізованому періоду на 0,27, при цьому перевищення дебіторської заборгованості над поточним зобов'язаннями не є позитивним для підприємства, оскільки воно зобов'язане розраховуватися за боргами перед кредиторами незалежно від того, отримує воно борги від своїх дебіторів, чи ні. ТОВ «Спектр-

Агро» слід прагнути збалансованості грошових потоків у процесі розрахунків з постачальниками і покупцями, що позитивно вплине на фінансовий стан компанії.

Негативною ознакою є збільшення періоду обороту запасів на 6 днів, що свідчить про повільніший оборот товарів, що може свідчити про низку потенційних проблем та викликів у бізнес-процесах. ТОВ «Спектр-Агро» рекомендується пильно контролювати запаси, оскільки довший час зберігання запасів призводить до збільшення витрат на їх зберігання.

Збільшення коефіцієнту обороту грошових коштів, вказує на більш активне використання грошових коштів у операційних процесах. Тривалість обороту грошових коштів зменшилася на 7 днів за аналізований період. Зменшення коефіцієнта мобільності активів у 2023 р. до 13,14, вказує про погіршення можливості компанії швидко змінити структуру активів. Оптимізація структури активів, реалізація невикористаних основних засобів, неефективних довгострокових інвестицій та інших необоротних активів може підвищити значення показника. Однак при проведенні таких дій слід виходити з економічної доцільності, мобільність активів не може бути цільовим показником[21].

Рентабельність оборотних активів за досліджуваний період майже не змінилась. З 2021 р. показник збільшився на 0,0028 та становив у 2023 р. 0,089, що свідчить про несуттєве підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства.

Важливими показниками, які допомагають оцінити ефективність управління оборотними активами та пасивами компанії, а також загальну ефективність її фінансового управління є тривалість операційного та фінансового циклів. Операційний цикл охоплює період часу від закупівлі сировини або матеріалів до моменту отримання готівки від продажу виготовленої продукції. Цей цикл складається з двох основних компонентів: періоду обороту запасів та періоду обороту дебіторської заборгованості. Фінансовий цикл визначає час від моменту сплати за матеріали до моменту отримання платежів від клієнтів. Цей цикл є продовженням операційного циклу і включає також період обороту кредиторської заборгованості. Результати розрахунків наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8— Тривалість операційного та фінансового циклу ТОВ «Спектр-Агро» у 2021– 2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Δ 23/21
Тривалість операційного циклу	148	136	142	-6
Тривалість фінансового циклу	35	47	64	29

Джерело: Побудовано автором на основі даних [18]

За досліджуваний період тривалість операційного циклу ТОВ «Спектр-Агро» зменшилася на 6 днів та становила 142 дні. Скорочення операційного циклу є позитивним фактором, оскільки це свідчить про підвищення ефективності використання оборотних активів. Чим коротший операційний цикл, тим швидше грошові кошти повертаються в оборот підприємства.

Натомість тривалість фінансового циклу за досліджуваний навпаки збільшилася на 29 днів та становила 64 дні, що означає, що компанія стала потребувати більше часу для оплати своїм кредиторам після отримання платежів від своїх клієнтів.

В цілому, можна сказати, що хоча компанія змогла зменшити тривалість операційного циклу, її фінансовий цикл значно збільшився протягом досліджуваного періоду. Це може свідчити про можливі проблеми в управлінні ліквідністю та управлінні оборотними коштами, які потребують уваги компанії для поліпшення її фінансової стабільності.

Отже, на підставі проведеного аналізу господарської діяльності та ефективності системи управління оборотними активами ТОВ «Спектр-Агро» можна зробити наступні висновки:

ТОВ «Спектр-Агро» веде прибуткову, однак менш успішну господарську діяльність про що свідчить невелике зменшення виручки та чистого прибутку;

негативною ознакою в діяльності компанії є невисокі значення показників рентабельності та певні проблеми з ліквідністю та платоспроможністю за найбільш терміновими зобов'язаннями;

хоча оборотні активи компанії зменшилися протягом досліджуваного періоду, що вочевидь було спровоковано зовнішніми непередбачуваними подіями, менеджмент ТОВ «Спектр-Агро» демонструє покращення управління оборотними

активами;

для підвищення ефективності управління оборотними активами підприємству необхідно вжити заходів щодо оптимізації операційного циклу та скорочення тривалості фінансового циклу, наприклад, за рахунок більш жорсткої політики інкасації дебіторської заборгованості.

Хоча ТОВ «Спектр-Агро» продемонструвало здатність відновити рівень оборотних активів після значного падіння у 2022 р., існує потреба в подальшій оптимізації та вдосконаленні системи планування та контролю. Особливу увагу слід зосередити на управлінні запасами та дебіторською заборгованістю, як найбільшої частини оборотних активів підприємства, а також на впровадженні сучасних технологічних рішень для покращення точності фінансового планування і контролю.

Таким чином, основне завдання керівництва організації полягає у підтримці та подальшому вдосконаленні управління оборотними активами підприємства. Підхід ТОВ «Спектр-Агро» до управління оборотними активами в подальшому має полягати в тому, щоб забезпечити, наскільки це можливо, стабільність операційного процесу та постійну наявність у компанії ліквідних коштів, достатніх для погашення своїх зобов'язань в строк, як в звичайних, так і в стресових умовах, не допускаючи виникнення неприйнятних збитків і не піддаючи ризику репутацію компанії.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «СПЕКТР-АГРО»

3.1 Планування потреби в оборотних активах підприємства та джерела її покриття

Планування потреби в оборотних активах підприємства є дуже важливим аспектом фінансового управління. Основна мета планування оборотних активів полягає у підтримці ліквідності та платоспроможності підприємства та створенні умов для отримання достатнього прибутку. Забезпечення точності та достовірності результатів планування досягається підбором відповідних методів, прийнятних у тому чи іншому випадку.

На сьогоднішній день в практиці управління оборотними активами на вітчизняних підприємствах застосують різні методи планування, серед яких можна виділити економіко-статистичні, евристичні, економіко-математичні, метод техніко-економічних розрахунків. В додатку Ж систематизовано основні методи планування оборотних активів за об'єктами нормування, суб'єктами управління, умовами використання та характером результату.

Серед методів планування оборотних активів вагоме місце займають економіко-математичні методи. Їх основою є застосування апарату математичної статистики, що дозволяє моделювати параметри оборотних активів та їх складових елементів. Ці методи можуть використовуватися як для планування окремих елементів оборотних активів, так і для визначення їх загального обсягу. Одним з поширених економіко-математичних методів є метод екстраполяції, або трендовий метод, суть якого полягає в перенесенні виявлених тенденцій на майбутній період. Відповідно, даний метод має ті ж самі переваги та недоліки, що й інші економіко-статистичні методи. Використання економіко-математичних методів надає

можливість більш точного та обґрунтованого планування оборотних активів, оскільки вони ґрунтуються на статистичному аналізі даних та виявленні закономірностей[22]. Водночас, слід враховувати, що результати, отримані за допомогою цих методів, можуть бути недостатньо точними через вплив численних факторів та мінливості економічного середовища. Тому для забезпечення максимальної ефективності нормування оборотних активів доцільно поєднувати різні методи та підходи, враховуючи специфіку діяльності підприємства та галузі.

Для планування потреби в оборотних активах ТОВ «Спектр-Агро» було обрано метод екстраполяції тренду, виходячи з наступних аргументів:

- обсягу і деталізації необхідної інформації;
- стадії життєвого циклу підприємства, його типу та розміру;
- доступності, простоти методу та трудомісткості розрахунків;
- можливості використання програмного забезпечення.

Побудова рівняння тренду передбачає аналітичне вирівнювання ряду динаміки, визначення параметрів рівняння. З цією метою було використано функціонал MS Excel. В таблиці 3.1 представлено зведені результати, проведеного прогнозування.

Таблиця 3.1 — Планування потреби в оборотних активах ТОВ «Спектр-Агро», тис. грн

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Запаси	674405	985510	1203916	1366399	1 532369	1311426	1755265	1646574	1633878
Дебіторська заборгованість	399787	574686	716761	977 724	1206598	684475	1085390	879526	736708
Грошові кошти та їх еквіваленти	253	7449	6391	25 306	293 018	58 424	30 747	112256	119369
Інші оборотні активи	252	433	1853	770	905	1 050	1 654	1458	1523
Всього	1074697	1568078	1928921	2370199	3032890	2055375	2873056	2639814	2491478

Джерело: складено автором за даними [18]

Плановий обсяг запасів на 2025 р. складає 1633878 тис. грн. За показником вірогідності апроксимації R^2 було обрано найбільш якісну функцію для побудови тренду:

$$y = -18168x^2 + 296160x + 440046$$

$$R^2 = 0,8805$$

Поліноміальна функція забезпечує найвище значення показника R^2 (рис.3.1).

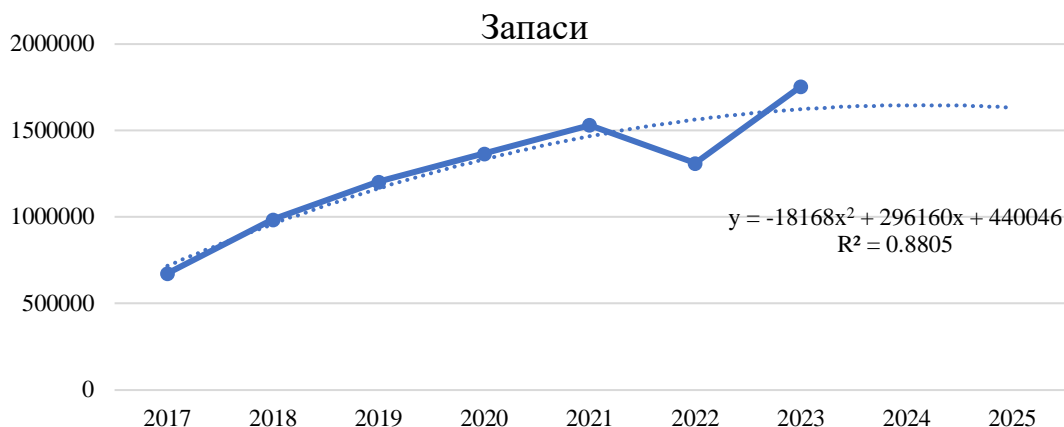

Рисунок 3.1 — Прогнозна потреба в запасах ТОВ «Спектр-Агро», тис.грн

Джерело: складено автором за даними [18]

Обсяг дебіторської заборгованості становив 736708 тис. грн. За показником вірогідності апроксимації R^2 було обрано найбільш якісну функцію для побудови тренду:

$$y = -26846x^2 + 313564x + 89158$$

$$R^2 = 0,6555$$

Поліноміальна функція забезпечує найвище значення показника R^2 (рис.3.2).

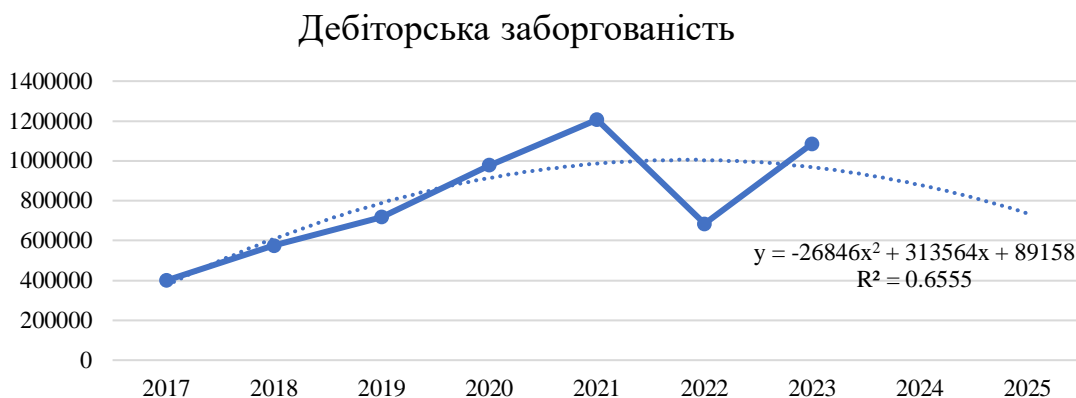

Рисунок 3.2 — Прогнозний обсяг дебіторської заборгованості ТОВ «Спектр-Агро», тис. грн

Джерело: складено автором за даними [18]

Обсяг грошових коштів ТОВ «Спектр-Агро» становив 119369 тис. грн. За показником вірогідності апроксимації R^2 було обрано найбільш якісну функцію

для побудови тренду:

$$y=60390\ln(x)-13321$$

$$R^2 = 0,1565$$

Логарифмічна функція забезпечує найвищу достовірність прогнозу (рис.3.3).

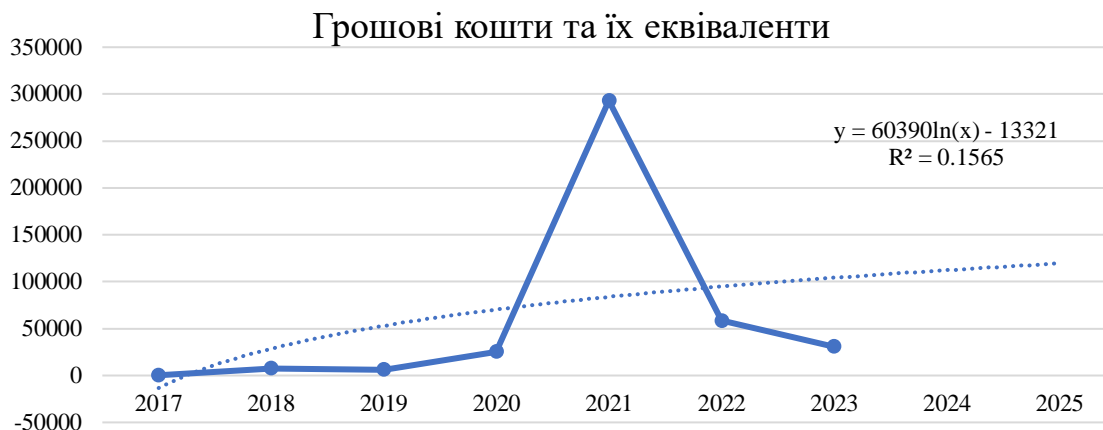

Рисунок 3.3 —Прогнозна потреба в грошових коштах ТОВ «Спектр-Агро» , тис. грн

Джерело: складено автором за даними [18]

Обсяг інших оборотних активів становив 1523 тис. грн. За показником вірогідності апроксимації R^2 було обрано найбільш якісну функцію для побудови тренду:

$$y=545,75\ln(x)+323,49$$

$$R^2 = 0,3991$$

Логарифмічна функція забезпечує найвище значення показника R^2 (рис.3.4).

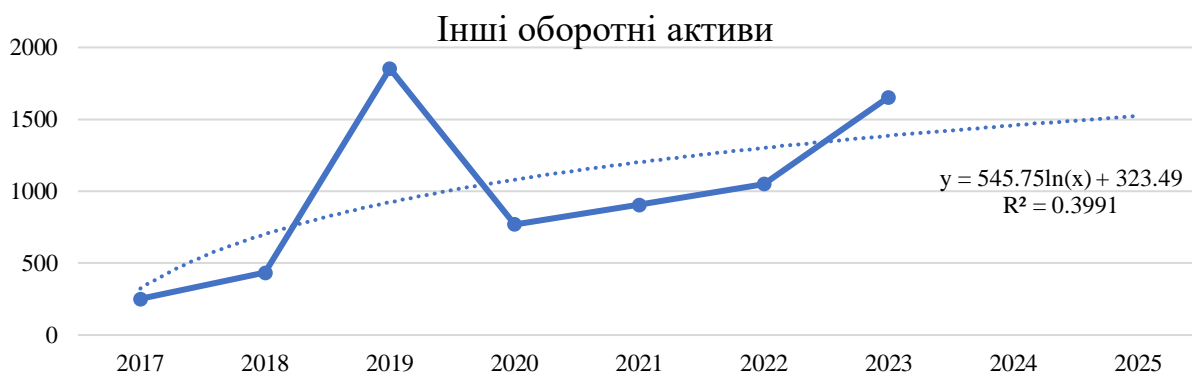

Рисунок 3.4 —Плановий обсяг інших оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» , тис. грн

Джерело: складено автором за даними [18]

Для розрахунку похибок прогнозу використовуються показники фактичних (y_i) та теоретичних значень (y_i^*) ПП (додаток 3). Теоретичні значення ПП в АПК визначаються шляхом підстановки порядкового номера періоду (t) у рівняння тренду.

Середньоквадратична похибка прогнозу розраховується за формулою:

$$M.S.E. = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - y_i^*)^2} \quad (3.1)$$

Середня відносна похибка прогнозу обчислюється за формулою:

$$M.A.P.E. = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{|y_i - y_i^*|}{y_i} \cdot 100 \quad (3.2)$$

Зведена інформація по результатам розрахунку похибок прогнозу оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 — Розрахунку похибок прогнозу оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро»

Показник	M.S.E, тис. грн	M.A.P.E, %
Запаси	106203,14	5,71
Дебіторська заборгованість	148090,26	13,02
Грошові кошти	84656,34	591,74
Інши оборотні активи	397,13	31,73

Джерело: складено автором за даними [18]

За результатами розрахунків для запасів отримане значення середньої відносної похибки – 5,71%, це забезпечує високу якість прогнозу, оскільки рівень похибки не перевищує 10%. Для дебіторської заборгованості та інших оборотних активів встановлена середня якість прогнозу. Для грошових коштів встановлено велике значення похибки, що визначає низьку якість прогнозу.

Оскільки встановлений обсяг грошових коштів не забезпечує достатньої якості прогнозу, та враховуючи першочергову важливість цього елементу оборотних активів для забезпечення достатнього рівня платоспроможності ТОВ «Спектр-Агро», потребу в грошових коштах буде визначено за критерієм забезпечення нормативного значення абсолютної ліквідності (0,2). Планова потреба в грошових коштах ТОВ «Спектр-Агро» визначено у сумі 426154,2 тис.

грн.

Планування потреби в оборотних активах включає також розгляд і вибір оптимальних джерел фінансування. В практиці управління на підприємствах використовуються різні підходи до фінансування оборотних активів (табл. 3.3). У відповідності до цього ознакою помірної політики фінансування оборотних активів є значення коефіцієнту забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами у межах 0,1 – 0,3; агресивної: < 0,1; консервативної: > 0,3.

Таблиця 3.3 — Рекомендована структура оборотного капіталу при різних підходах до фінансування оборотних активів

Підхід до фінансування оборотних активів	Коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами	Оптимальні значення коефіцієнту забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами
Консервативний	0,4-1,0	0,45
Консервативно-компромісний	0,3-0,4	0,35
Компромісно-консервативний	0,2-0,3	0,25
Компромісно-агресивний	0,1-0,2	0,15
Агресивно-компромісний	0,05-0,1	0,075
Агресивний	0,0-0,05	0,025

Джерело: складено автором за даними [22]

Проведемо розрахунок джерел покриття планового обсягу оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро».

Таблиця 3.4 — Джерела фінансування оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро»

Показник	тис. грн.	п.в.,%
Плановий обсяг оборотних активів	2800287,83	100,00
Плановий обсяг поточних зобов'язань і забезпечень	2130771	76,09
Власний капітал і довгострокові зобов'язання і забезпечення	151 290	5,40
Покриття дефіциту фінансування за рахунок нерозподіленого прибутку	518 227	18,51
Планова структура оборотного капіталу:		
- власний оборотний капітал	666 828	24
- залучений оборотний капітал	2 133 460	76

Джерело: складено автором за даними [18]

Отже, плановий обсяг оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» становить 2800287,83 тис. грн. Планова структура оборотного капіталу ТОВ «Спектр-Агро»

складається на 24% з власного капіталу та 76% залученого, що відповідає компромісно-консервативній політиці фінансування. Така політика передбачає збалансоване використання власних і залучених коштів для забезпечення ефективного управління ліквідністю та фінансовою стійкістю компанії, що актуально в сучасних умовах ведення бізнесу.

3.2 Шляхи удосконалення контролю оборотних активів підприємства

Серед заходів, спрямованих на підвищення ефективності роботи організації та на зміцнення її фінансового стану, одне з найважливіших місць займають питання грамотного та ефективного використання оборотних активів. У зв'язку з тим, що оборотні кошти формують основну частку ліквідних активів будь-якої організації, їх величина має бути достатньою для забезпечення ритмічної та рівномірної роботи компанії та, як наслідок, отримання прибутку (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 — Можливі наслідки надлишку та недостатності елементів оборотних активів у підприємствах торгівлі

Елементи оборотних активів	Наслідки надлишку	Наслідки недостатності
Товарні запаси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Затоварювання складів. 2. Брак складських приміщень. 3. Додаткові витрати зі зберігання. 4. Додаткові втрати від зниження якості товарів і природного спаду. 5. Втрати прибутку із-за уповільнення швидкості обороту і продажу товарів із додатковими знижками. 6. Втрати від інфляції. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Порушення ритмічності або припинення процесу продажів. 2. Неєфективне використання складських приміщень. 3. Збільшення транспортних витрат. 4. Зниження ділової репутації, іміджу підприємства. 5. Втрата лояльності покупців.
Дебіторська заборгованість	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ризик неповернення грошових коштів. 2. Зниження ліквідності та платоспроможності підприємства. 3. Відвернення власних засобів. 4. Необхідність у додатковому позиковому фінансуванні. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Можуть бути свідомим зниження ділової активності, але в основному сприятливі, сприяючи зниженню ризиків і прискоренню оборотності засобів.
Грошові кошти	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високі ризики знецінення від інфляції. 2. Втрати прибутку у зв'язку з невикористанням в обороті. 3. Інші 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Порушення в ритмічності закупівлі товарів і проведенні господарських операцій. 2. Ризик втрати платоспроможності та ліквідності. 3. Необхідність залучення додаткових позикових засобів.

Джерело: складено автором за даними [22]

Управління оборотними активами полягає у формуванні їх оптимального обсягу, достатнього для забезпечення безперебійності поточної діяльності та мінімізації витрат, пов'язаних зі утриманням оборотних активів та фінансуванням поточних інвестицій. Управління оборотними коштами в операційній діяльності має забезпечувати мінімізацію часу обороту та максимізацію швидкості обігу оборотного капіталу та перетворення його на реальну грошову масу для подальшого фінансування та придбання нових оборотних коштів[23].

У 2021-2023 роках зниження вартості оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» поєднувалося зі збільшенням вартості реалізованої продукції, внаслідок чого коефіцієнт оборотності збільшився, а тривалість одного обороту скоротилася на 12%, дещо зросла рентабельність оборотних активів, що свідчить про підвищення ефективності використання оборотних коштів. Розраховані показники відображають скорочення тривалості обороту за всіма найважливішими елементами оборотного капіталу, що є позитивним фактом, що свідчить про ефективну політику управління оборотними активами організації.

Тому ТОВ «Спектр-Агро» найближчим часом насамперед важливо зберегти досягнутий рівень ефективності використання оборотних коштів. Проте важливо прагнути нарощування ступеня ефективності у вигляді виявлення та освоєння всіх доступних резервів. Необхідність удосконалення управління оборотними активами діяльності ТОВ «Спектр-Агро» обумовлена насамперед запобіганням ризику ліквідності та платоспроможності, оскільки в процесі аналізу у компанії відмічалися певні труднощі з погашенням за найбільш терміновими зобов'язаннями. Особливо це актуально в сучасних умовах ведення бізнесу, що характеризуються зниженням рівня ділової активності, внаслідок появи значних труднощів зі збутом продукції, затримки платежів за відвантажену продукцію, скорочення споживчого попиту, що були спричинені руйнівними та кризовими явищами триваючої війни.

Таким чином, удосконалення управління оборотними активами ТОВ «Спектр-Агро» важливо у вирішенні досягнення оптимального співвідношення між зростанням рентабельності (максимізацією прибутку на задіяні ресурси) та

забезпечення сталої платоспроможності, що є зовнішнім проявом фінансової стійкості організації.

Для ТОВ «Спектр-Агро» найбільш актуальними напрями системи управління оборотними коштами – це управління товарно-матеріальними запасами та дебіторською заборгованістю. Вибір даних елементів пояснюється значною часткою в загальній вартості оборотних активів. На рис.3.5 представлено заходи, направлені на підвищення швидкості обігу оборотних активів у торгових організаціях.

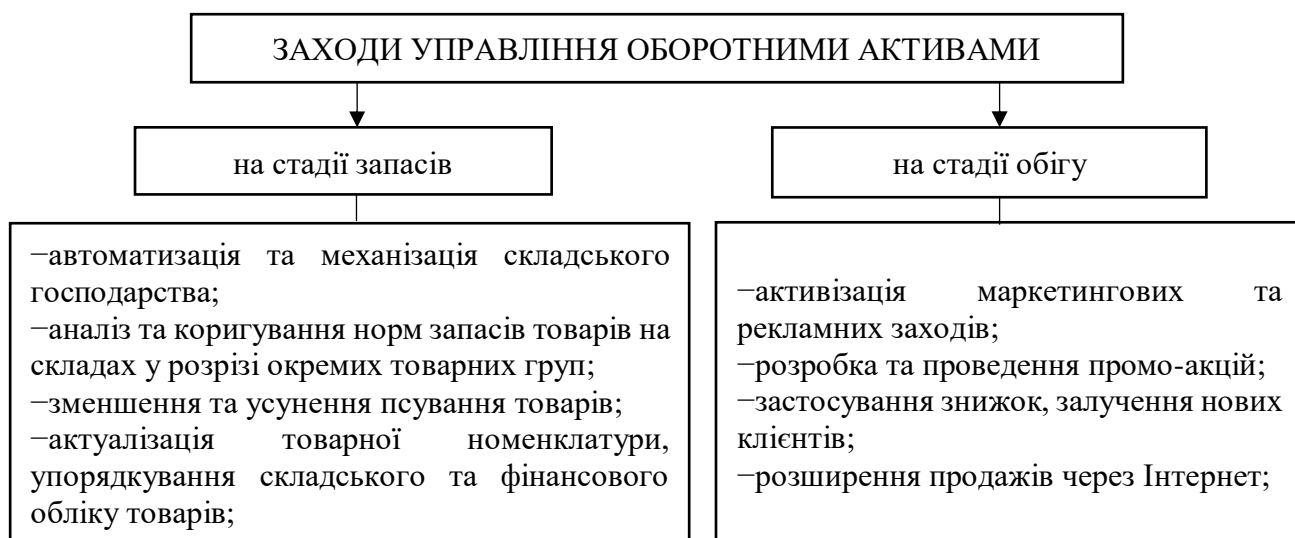

Рисунок 3.5 — Заходи управління оборотними активами

Джерело: складено авторам

Зменшення залишків нереалізованих товарів дозволить поживити та мобілізувати авансовані в них кошти, помітно вплине на прискорення оборотності, збільшення маси прибутку та зростання рентабельності. Разом з цим необхідно вдосконалювати систему розрахунків з дебіторами для швидшої трансформації оборотних засобів із форми товарно-розрахункової у форму грошову. Поряд із гнучкою ціновою політикою, щоб не допустити відтоку покупців та коштів, підприємству доцільно проводити індивідуальну роботу з кожним VIP-оптовиком, пропонувати додаткові послуги, знижки, презенти.

Розглянемо більш детально ключові напрями підвищення ефективності системи управління оборотними активами у ТОВ «Спектр-Агро».

Важливе місце в системі управління оборотними активами мають займати

заходи, які оптимізують запаси. Враховуючи той факт, що у складі запасів найбільша питома вага припадає на товари, важливо вживати заходів, що дають змогу оптимізувати партії їх закупівель. Головна мета таких заходів полягає у бажанні скоротити сукупні витрати, пов'язані з їх придбанням, транспортуванням та зберіганням. При цьому важливо враховувати такий момент – величина витрат на транспортування та витрат на зберігання мають різноспрямований характер, оскільки, з одного боку, збільшивши партію поставки, ми зменшуємо витрати на їх доставку, проте, з іншого боку, велика кількість складських запасів призводить до зростання витрат з їхнього зберігання.

Вирішити цю непросту проблему дозволяє модель EOQ, що дозволяє розрахувати оптимальну з погляду витрат партію поставки. Застосування зазначеної моделі дозволяє забезпечити мінімальну загальну суму витрат через оптимізацію пропорцій між витратами на транспортування та витратами на зберігання.

Крім того в процесі аналізу системи контролю за рухом запасів ТОВ «Спектр-Агро» варто звернути увагу на застосування ABC-аналіз та XYZаналіз. Перший інструмент – ABC-аналіз – найчастіше використовують із метою визначити ключові пріоритети, що стосуються управлінських завдань, матеріалів, постачальників, категорій клієнтів та груп продуктів, ринків збуту тощо[24].

Щодо запасів застосування даного інструменту зводиться до поділу всіх запасів на три великі групи. При цьому враховують їхню вартість, обсяг та частоту витрачання, а також негативні наслідки у разі їх нестачі.

Категорія А включає найдорожчі види запасів, цикл замовлення яких досить тривалий у часі. Щодо таких запасів необхідно проводити постійний моніторинг (щоденний контроль за рухом), що пояснюється серйозністю наслідків, у тому числі фінансових, які можуть виникнути у разі їх браку або нестачі.

Категорія В включає запаси, що мають меншу значимість у процесах забезпечення безперебійності операційного циклу і формування підсумкових фінансових результатів, у зв'язку з чим контроль цієї групи запасів достатньо проводити раз на місяць.

Категорія С складається з товарно-матеріальних цінностей низької вартості, роль яких не така значуща або практично не має значення. У цьому випадку контроль їхнього руху достатньо здійснювати раз на три місяці[24].

Таким чином, суть ABC-аналізу полягає у контролі руху різних груп товарів, ранжованих за вартістю та пріоритетністю придбання.

Наступний інструмент – XYZ-аналіз. Його використання зводиться до розподілу матеріальних запасів виходячи зі структури їх споживання, відповідно до цього група X включає товари, попит на які є постійним; група Y включає сезонні товари; група Z включає товари, попит на які нерегулярний[25].

Представлене угруповання запасів дозволяє підвищити ефективність прийняття рішень щодо закупівлі та складування товарно-матеріальних цінностей.

Виходячи з наявної практики вітчизняних та зарубіжних підприємств, використання інструментів, описаних вище (моделі EOQ, ABC та XYZ), дозволяє вже на початковому етапі скорочувати залишки запасів приблизно на 5-7 відсотків. У перерахунку на аналізоване нами підприємство сумарне вираження такого скорочення становитиме понад 65 500 тис. грн .

Не менш важливе місце в системі управління оборотними активами займають заходи, пов'язані з управлінням дебіторської заборгованості. Актуальна проблема багатьох українських підприємств сьогодні – велика питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів. І тут також ефективно може позначитися застосування ABC моделі, з якої дебіторську заборгованість ранжують за двома критеріям: перший – сума боргу; другий – термін прострочення платежу.

З погляду першого критерію: категорія А - це найбільші дебітори, заборгованість яких понад мільйон гривень, їм слід приділяти особливо пильну увагу; категорія В – дебітори, розміри боргу яких від півмільйона до мільйона гривень відповідно. Безумовно, регулярність контролю яких має бути присутня, але не слід дуже часто відстежувати їх і контролювати; категорія С - це, як правило, найбільший перелік дебіторів, борг кожного з яких не дуже великий - менше півмільйона, але загальна сума боргу через велику кількість боржників може

зростати до декількох мільйонів.

З погляду другого критерію – термінів платежів – боржники ранжируються так:

категорія А – дебітори, своєчасно розраховуються по прийнятим зобов'язанням;

категорія В – дебітори, які мають у своїй історії несуттєві порушення платежів за строками;

категорія С – дебітори, які розтягують на досить тривалі терміни погашення своїх боргів. Стосовно них слід посилювати заходи контролю, і навіть, можливо, посилювати умови кредитування.

Ще один поширений інструмент управління дебіторською заборгованістю – операції факторингу. Що стосується аналізованого підприємства, ТОВ «Спектр-Агро» може реалізувати за допомогою укладання договору факторингу з українським банком, передавши йому 50 відсотків боргу. У цьому випадку компанія може отримати більшу частину від суми поставленого товару відразу після відвантаження від банку, який надалі стягуватиме їх з покупця. При цьому переукладати договори з покупцями не потрібно. Достатнім буде повідомити їм про зміну реквізитів для оплати та вказати як причину «поступка права вимоги боргу банку».

Схематично факторинг можна описати наступною послідовністю кроків:

клієнт постачає товар покупцю при цьому, як було зазначено вище, договір має передбачати оплату на умовах відстрочки;

клієнт банку укладає з ним договір про обслуговування на умовах факторингу, тим самим поступаючись своїми грошовими вимогами;

постачальник самостійно інформує покупця про зміну реквізитів у зв'язку зі поступкою вимоги сум за договором банку;

постачальник надає банку первинні відвантажувальні документи;

банк виплачує клієнту до 80 відсотків вартості вимоги на його розрахунковий рахунок;

покупець перераховує віддані грошові вимоги з цього приводу банку;

банк виплачує постачальнику суму, що залишилася за договором зі споживачем за мінусом належної йому винагороди (рис (3.6)[26].

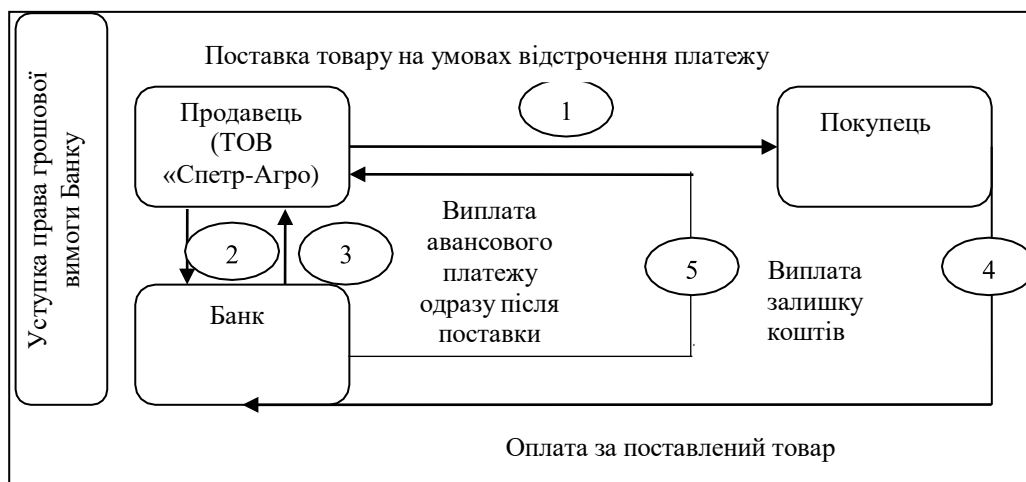

Рисунок 3.6 — Схема факторингової операції

Джерело: складено авторам за даними [26]

Короткострокова дебіторська заборгованість покупців та замовників ТОВ «Спектр-Агро» на кінець 2023 р. склала 757 319 тис. грн. Розглянемо економічний ефект від укладання ТОВ «Спектр-Агро» факторингового договору на половину дебіторської заборгованості – 378 660 тис. грн. Для обґрунтування застосування факторингу ТОВ «Спектр-Агро» розрахуємо суму додатково вивільнених коштів від здійснення операції факторингу, якщо попередня оплата банком боргових вимог складе 80% мінус плата за факторинг 1,5%:

Додаткові грошові кошти = $(378\ 660 \cdot 0,8) - (378\ 660 \cdot 0,015) = 316\ 180$ тис. грн.

Таким чином, після здійснення операції факторингу ТОВ «Спектр-Агро» матиме змогу вивільнити зі складу дебіторської заборгованості 85% дебіторської заборгованості терміном до 12 місяців, перевівши її у склад грошових коштів. Інші 15% суми факторингової операції будуть сплачені банком на користь ТОВ «Спектр-Агро» після того, як дебіторами буде погашена сума їх боргу. Ефективність факторингової операції для ТОВ «Спектр-Агро» визначається шляхом зменшення тривалості операційного циклу та покращення ліквідності підприємства.

За рахунок запропонованих заходів – оптимізації управління запасами та застосування факторингу, операційний цикл ТОВ «Спектр-Агро» може

скоротитися на 12 днів, що підвищить ефективність використання оборотних активів компанії (рис. 3.7).

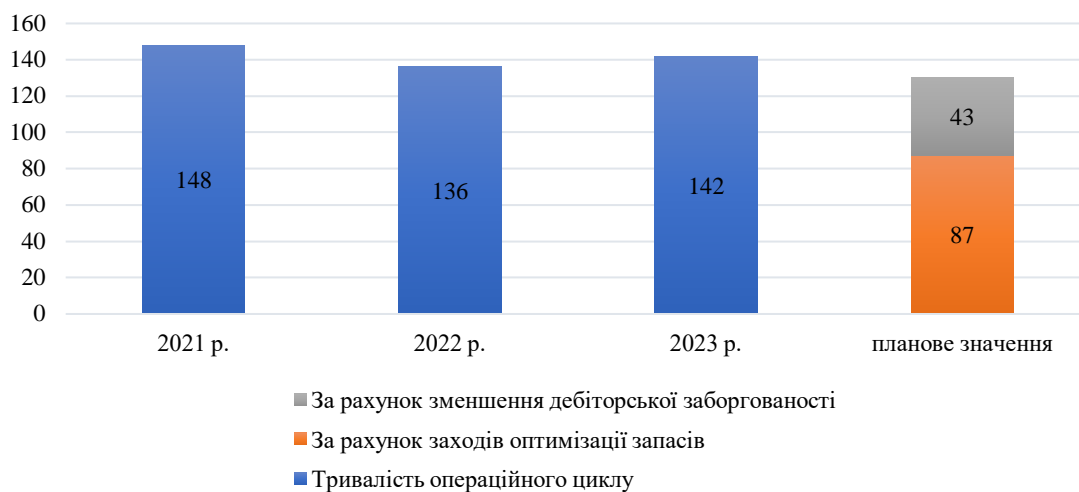

Рисунок 3.7 — Тривалість операційного циклу ТОВ «Спектр-Агро»

Джерело: складено авторам за даними [18]

Крім того за рахунок застосування факторингу відбудеться збільшення найбільш ліквідних активів обсягом 316 180 тис. грн. Коефіцієнт абсолютної ліквідності в результаті зросте на 0,12, та буде становити 0,13, що є в межах оптимальних значень (рис.3.8).

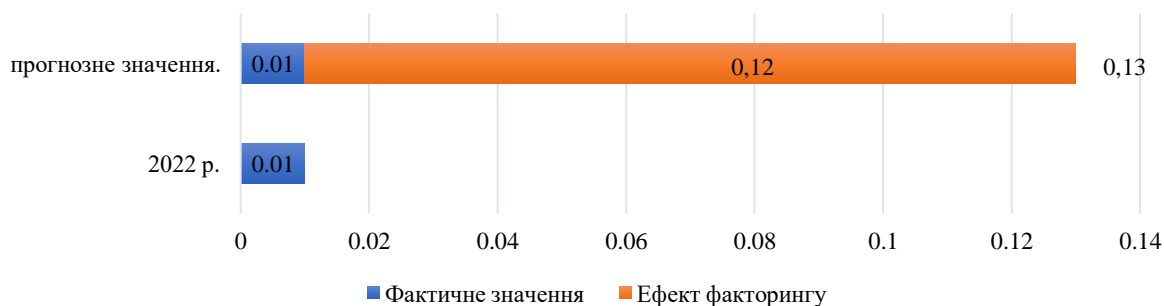

Рисунок 3.8 — Вплив зменшення дебіторської заборгованості на абсолютну ліквідність ТОВ «Спектр-Агро»

Джерело: складено авторам за даними [18]

Окрім запропонованих напрямів підвищення ефективності управління оборотними активами, варто розглянути заходи, пов'язані з підвищенням ефективності використання грошових коштів. Частина наявних у підприємства грошових коштів – до 70 відсотків – можна вкладати у цінні папери. Застосування цього інструменту щодо ТОВ «Спектр-Агро» дозволить йому заробити

щонайменше 15 відсотків від суми вкладень. Використання такого методу в управлінні оборотними активами не вплине на рівень платоспроможності підприємства, оскільки і кошти, і високоліквідні цінні папери відносяться до групи найліквідніших активів організації.

Таким чином, впровадження запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність управління оборотними активами, що, безсумнівно, позитивно позначиться на показниках їх використання. Раціональне використання та регулярний контроль оборотних активів є важливим фактором для ефективного функціонування підприємства, що дозволить досягти більш високої продуктивності та конкурентоспроможності на ринку. Такі заходи сприяють забезпеченню більш ефективного використання ресурсів, зменшують ризики та сприяють стабільності фінансового стану підприємства в довгостроковій перспективі.

Підсумовуючи проведені дослідження, слід звернути увагу, що фінансовий успіх вітчизняних підприємств, в тому числі ТОВ «Спектр-Агро», насамперед пов'язаний з наявністю професіоналізму та системного підходу в управлінні фінансовою діяльністю, що призводить до високої результативності та грамотного використання наявних фінансових ресурсів. Менеджменту ТОВ «Спектр-Агро» в подальшому необхідно підходити до управління оборотними активами так, щоб воно сприяло зниженню ризиків позик, оперативному поповненню оборотного капіталу підприємства та можливості гнучкого переключення з одних джерел фінансування на інші у конкретній ситуації.

ВИСНОВКИ

За темою кваліфікаційної бакалаврської роботи було проведено дослідження особливостей планування та контролю оборотних активів підприємства на прикладі ТОВ «Спектр-Агро». За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

1. В ході роботи було встановлено, що під оборотними активами можна розуміти частину активів підприємства, що обслуговує господарський процес та має здатність швидко конвертуватися у грошовий еквівалент протягом короткострокового періоду. Ці активи включають грошові кошти, товарно-матеріальні цінності, готову продукцію, незавершене виробництво, дебіторську заборгованість та інші активи, що швидко перетворюються на гроші. Вони відіграють важливу роль у підтримці фінансової ліквідності підприємства та забезпечення безперервності операційного процесу.

2. Визначено, що процес управління оборотними активами складається з таких основних етапів, як планування, аналіз, оптимізація та контроль. Через нестабільність зовнішнього середовища, невизначених умов господарювання, ефективність роботи підприємства багато в чому залежить від стану внутрішньо-фірмового планування. Потреба в оборотних активах визначається шляхом їхнього нормування, яке передбачає встановлення оптимальної величини оборотних активів, необхідних для організації та здійснення нормальної господарської діяльності підприємства. В практиці управління оборотними активами на вітчизняних підприємствах застосують різні методи планування, серед яких можна виділити економіко-статистичні, евристичні, економіко-математичні, метод техніко-економічних розрахунків.

3. Обґрунтовано важливість встановлення на підприємствах регулярного контролю за використанням оборотних активів, який полягає у перевірці та оцінці ефективності управління цими активами, що включає моніторинг їхнього стану, використання та результативності. Основною метою контролю є забезпечення того,

щоб оборотні активи використовувалися раціонально, ефективно і відповідно до встановлених планів та нормативів. За результатами контролю можуть бути вжиті різні коригуючі заходи. Загалом, вжиття цих коригуючих заходів на основі результатів контролю оборотних активів дозволяє підприємству не лише реагувати на виявлені проблеми, але й постійно вдосконалювати свої процеси, підвищуючи фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

4. Розглянуто загальну характеристику та особливості господарської діяльності ТОВ «Спектр-Агро» - провідної компанії з дистрибуції посівного матеріалу та засобів захисту рослин. Підприємство працює на українському ринку з 2009 року та характеризується високоякісним сервісом, інноваційними технологіями і широким асортиментом товарів, які відповідають сучасним вимогам сільгоспвиробників. За весь час роботи торгове підприємство зарекомендувало себе як надійний партнер і є стабільним у фінансовому відношенні.

5. Проведено аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Спектр-Агро», за результатами якого визначено, що впродовж аналізованого періоду підприємство успішно генерувало прибутковість, наростило вартість основних засобів, збільшило власний капітал, зменшило кредиторську заборгованість; водночас не дуже високі показники рентабельності свідчать про не достатню ефективність операційної діяльності компанії та використання активів.

6. Результати аналізу оборотних активів підприємства показали, що у 2021-2023 роках зниження вартості оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» поєднувалося зі збільшенням вартості реалізованої продукції, внаслідок чого коефіцієнт оборотності збільшився, а тривалість одного обороту скоротилася майже на 12%, дещо зросла рентабельність оборотних активів, що свідчить про підвищення ефективності використання оборотних коштів. Розраховані показники відображають скорочення тривалості обороту за всіма найважливішими елементами оборотного капіталу, що є позитивним фактом, що свідчить про ефективну політику управління оборотними активами організації. Підтвердженням цьому було також визначено зменшення тривалості операційного циклу ТОВ «Спектр-Агро» на 6 днів.

7. Ґрунтуючись на виявлених тенденціях розвитку та управління оборотними активами, для ТОВ «Спектр-Агро», передусім, рекомендується найближчим часом зберегти досягнутий рівень ефективності використання оборотних коштів. Проте важливо прагнути нарощування ступеня ефективності у вигляді виявлення та освоєння всіх доступних резервів. Необхідність удосконалення управління оборотними активами діяльності ТОВ «Спектр-Агро» обумовлена насамперед запобіганням ризику ліквідності та платоспроможності, оскільки в процесі аналізу у компанії відмічалися певні труднощі з погашенням за найбільш терміновими зобов'язаннями.

8. За результатом проведеного аналізу для ТОВ «Спектр-Агро» були визначені найбільш актуальні напрями підвищення ефективності управління оборотними активами – це заходи, направлені на скорочення товарно-матеріальних запасів та дебіторської заборгованості. Вибір даних елементів пояснюється значною часткою в загальній вартості оборотних активів.

9. За рахунок запропонованих заходів – оптимізації управління запасами та застосування факторингу, операційний цикл ТОВ «Спектр-Агро» може скоротитися на 12 днів, що підвищить ефективність використання оборотних активів компанії. Крім того за рахунок застосування факторингу відбудеться збільшення найбільш ліквідних активів обсягом 316 180 тис. грн. Коефіцієнт абсолютної ліквідності в результаті зросте на 0,12, та буде становити 0,13, що є в межах оптимальних значень. Таким чином, впровадження запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність управління оборотними активами, що, безсумнівно, позитивно позначиться на показниках їх використання.

Проведене дослідження дозволило поглибити розуміння особливостей планування та контролю оборотних активів, а також їх впливу на ТОВ «Спектр-Агро». Отримані результати можуть слугувати базою для подальшого удосконалення стратегії управління оборотними активами компанії, спрямованої на досягнення більшої ефективності та конкурентоспроможності на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лимар Ю.В. Уточнення сутності категорії «оборотні активи» в системі суміжних понять. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/10_83119.doc.htm.
2. Лойко В.В., Макаровська Т.П. Економіка підприємства: [навч. посібн.] / В.В. Лойко, Т.П. Макаровська – К.: КНУТД, 2015. – 267 с.
3. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
4. Колодізев О., Азізова К. Управління оборотними активами промислових підприємств: сучасні підходи. *Економіка та суспільство*. 2021. № 23.
5. Хохлов М.П., Щербань О.Д., Крилова М.А. Поняття оборотних активів підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 31. С. 410.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#doc_info
7. Донін Є. О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1. С. 75–85.
8. Зянько В. В. Фінанси підприємств: навч. посіб. Ч. 1 / Зянько В.В., Фурик В. Г., Вальшмідт І. М. Вінниця ВНТУ, 2016. 126 с.
9. Ганін В. І. Контроль та аналіз оборотних активів підприємства та шляхи їх досконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 11(1). С. 119-123.
10. Сіфурова А. І. Формування фінансової структури оборотного капіталу та оборотних активів підприємств торгівлі України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2019. № 1. С. 25-36.
11. Shubik M., Smith E. The guidance of an enterprise economy. PA: The MIT Press, 2016. 592 p.

12. Степанюк О. С. Сучасна система інформаційного забезпечення управління оборотними активами підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 3. С. 172-179.
13. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с
14. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
15. Фінансовий аналіз діяльності підприємства. / Укладачі: Самко О.О. – Чернігів: ЧНТУ, 2020. – 112 с.
16. Основна інформація про ТОВ «Спектр-Агро». URL: <https://opendatabot.ua/c/36348550>
17. Офіційни сайт ТОВ «Спектр-Агро». URL: <https://www.spectr-agro.com/>
18. Фінансова звітність ТОВ «Спектр-Агро». URL: <https://www.spectr-agro.com/about/finance/>
19. Prokhorova V., Vozhanova O., Putro A., Dalyk V., Yukhman Ya., Azizova K. Complex-system approach to multicriteria assessment of sustainable development of industrial enterprises. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 2021. Vol. 628(1).
20. Shevchenko I. Economics of enterprise: course book for practical classes and independent work of students. 2 nd edition, updated / I. Shevchenko, O. Dmytriieva. Kharkiv: FOP Brovin O.V., 2022. 156 p
21. Ricketts M. The economics of business enterprise: an introduction to economic organisation and the theory of the firm, Fourth edition. 2019. 680 p.
22. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі : монографія / Н.О. Власова [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2014. – 258 с.
23. Соколенко В. В. Теоретичні засади організації управління оборотними коштами підприємств. Конференції Молодіжної наукової ліги «Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки», м. Львів, 2020. С. 124-125.
24. Тюленєва Ю. В., Майстренко Н. В. Застосування методу ABC-XYZ аналізу під час управління логістичними процесами аграрного підприємства.

Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 20. С. 593-603.

25. Замазій О. Актуальність використання ABC-аналізу запасів в управлінні прибутковістю підприємства з метою оптимізації оборотного капіталу. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 178-185.

26. Мамонтова Н. А. Обліково-аналітичний аспект здійснення факторингових операцій. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С. 36-42.

27. Гаватюк Л. С., Пілат А. К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умовами ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 1. С. 189-194.

28. Купріна Н.М. Забезпечення конкурентоспроможності харчової промисловості України: теорія і практика: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 304 с.

29. Крамаренко В. І., Холод Б. І. та ін. Управління ресурсами підприємства: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 288 с.

30. Соляник Л.Г. Оборотні активи машинобудівних підприємств: процеси відтворення й оптимізації структури[Електронний ресурс]: монографія / Л.Г. Соляник, Ю.В. Дубей; за ред. Л.Г. Соляник; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Електрон. текст. дані. – Д. : НГУ, 2015. – 391 с.

31. Соляник Л. Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління: Монографія / За ред. О.С. Галушко. - Д.: Національний гірничий університет, 2009. - 239 с.

32. Єрмошкіна О.В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: Монографія. – Дніпропетровськ: НГУ, 2009. – 478 с.

33. Косова, Т. Д. Фінансовий механізм управління оборотними коштами підприємств : моногр. / Т. Д. Косова, Г. О. Роганова ; ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського. – Донецьк : Світ книги, 2013. – 232 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1 — Методика розрахунку коефіцієнтів для аналізу оборотних активів

Показник	Зміст	Методика розрахунку
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	характеризує наявність власних оборотних коштів, необхідних для фінансової стабільності підприємства, його незалежності від позикових коштів.	$(\text{ф.1 р.1495} - \text{ф.1 р.1095}) / \text{ф.1 р.1195}$
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	характеризує кількість оборотів оборотних коштів за аналізований період. Чим більше оборотів вони здійснюють, тим краще використовуються	$\text{ф. 2 ряд. 2000} / \text{ф.1 р.1195}$
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	зворотний показник до коефіцієнта оборотності і характеризує наявність оборотних коштів у кожній гривні вартості реалізованої продукції.	$\text{ф.1 р.1195} / \text{ф. 2 ряд. 2000}$
Тривалість одного обороту оборотних активів	час обороту вказує на кількість днів, що були необхідні підприємству для поповнення його оборотних активів.	$360 / \text{коефіцієнт оборотності}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	відображає ефективність політики підприємства з кредитування покупців з точки зору збору оплати за реалізацію продукції в кредит, характеризує рівень комерційного ризику, зумовленого подібними фінансовими відносинами.	$\text{ф. 2 ряд. 2000} / \text{ф. 1 ((ряд. 1125 : ряд. 1155) гр.. 3 + (ряд. 1125 : ряд. 1155) гр.. 4)) / 2}$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	характеризує швидкість розрахунків підприємства з його постачальниками та іншими кредиторами, які обслуговують поточну діяльність підприємства щодо придбання ТМЦ.	$\text{ф. 2 ряд. 2000} / \text{ф. 1 ((ряд. 1615 : ряд. 1650) гр.. 3 + (ряд. 1615 : ряд. 1650) гр.. 4)) / 2}$
Строк погашення дебіторської заборгованостей	характеризує середній термін її погашення.	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості}$
Строк погашення кредиторської заборгованостей	характеризує середній термін її погашення.	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості}$
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	відображає ступінь ризику та здатність підприємства ефективно управляти своїми фінансовими зобов'язаннями.	$\text{дебіторська заборгованість} / \text{кредиторська заборгованість}$
Коефіцієнт оборотності запасів	свідчить про кількість оборотів, що здійснили запаси за рік.	$\text{Ф. 2 ряд. 2050} / \text{ф. 1 (ряд. 1100 : ряд. 1110)}$
Період обороту запасів	відображає середній термін оборотності в днях	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності запасів}$
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	відображає число оборотів грошових коштів за аналізований період	$\text{ф. 2 ряд. 2000} / \text{ф. 1 ряд.1165}$
Тривалість обороту грошових коштів	показує кількість оборотів грошових коштів в аналізованому періоді	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності грошових коштів}$
Коефіцієнт мобільності активів	характеризує здатність активів переходити з однієї форми в іншу. Висока мобільність говорить про те, що компанія зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу.	$\text{ф.1 р.1195} / \text{ф.1 р.1095}$
Рентабельність оборотних активів	визначає ступінь ефективності використання оборотних коштів:	$\text{Ф. 2 ряд. 2350} / \text{ф.1 р.1195}$

Джерело: складено за даними [13-15]

Таблиця Б1 — Баланс (Звіт про фінансовий стан) ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр.

АКТИВ	Код рядка	2021 р.	2022 р.	2023 р.
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	2 459	2 098	1 606
первісна вартість	1001	3 850	3 903	3 471
накопичена амортизація	1002	1 391	1 805	1 865
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1 383	1 491	1 637
Основні засоби	1010	168 386	157 517	181 163
первісна вартість	1011	211 943	223 420	263 117
знос	1012	43 557	65 903	81 954
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030			
інші фінансові інвестиції	1035			
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	3 654	874	1 808
Відстрочені податкові активи	1045	13	13 372	32 456
Інші необоротні активи	1090			
Усього за розділом I	1095	175 895	175 352	218 670
II. Оборотні активи				
Товарно-матеріальні запаси	1100	1 532 369	1 311 426	1 755 265
виробничі запаси	1101	404	787	6 381
товари	1104	1 531 965	1 310 639	1 748 884
Поточні біологічні активи	1110			
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	594 802	381 582	757 319
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	497 742	176 471	206 667
з бюджетом	1135	30 523	452	12 387
у тому числі з податку на прибуток	1136			
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140			
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	83 531	125 970	109 017
Поточні фінансові інвестиції	1160			
Грошові кошти та їх еквіваленти	1165	293 018	58 424	30 747
Готівка	1166			
Рахунки в банках	1167	293 018	58 424	30 747
Витрати майбутніх періодів	1170			
Інші оборотні активи	1190	905	1 050	1 654
Усього за розділом II	1195	3 032 890	2 055 375	2 873 056
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200			
БАЛАНС	1300	3 208 785	2 230 727	3 091 726

Продовження таблиці Б1

ПАСИВ	Код рядка	2021 р.	2022 р.	2023 р.
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	99 335	99 335	99 335
Капітал у дооцінках	1405	108	50	2
Додатковий капітал	1410			
Емісійний дохід	1411			
Резервний капітал	1415			
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	262 913	210 402	267 934
Неоплачений капітал	1425			
Вилучений капітал	1430			
Усього за розділом I	1495	362 356	309 787	367 271
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Пенсійні зобов'язання	1505			
Довгострокові кредити банків	1510			
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3 527	2 844	2 689
Довгострокові забезпечення	1520			
у тому числі з виплат персоналу	1521			
Усього за розділом II	1595	3 527	2 844	2 689
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	648 339	199 040	293 000
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	58	214	1 183
товари, роботи, послуги	1615	946 885	494 447	1 023 669
розрахунками з бюджетом	1620	44 599	63 446	11 740
у тому числі з податку на прибуток	1621	44 599	45 136	10 131
розрахунками зі страхування	1625			
розрахунками з оплати праці	1630			
одержаними авансами	1635	1 059 030	494 580	578 843
розрахунками з учасниками	1640			
Поточні забезпечення	1660	88 469	99 274	89 742
Доходи майбутніх періодів	1665			
Інші поточні зобов'язання	1690	55 522	567 095	723 590
Усього за розділом III	1695	2 842 902	1 918 096	2 721 766
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700			
БАЛАНС	1900	3 208 785	2 230 727	3 091 726

Джерело: складено автором за даними [18]

Таблиця В1 — Звіт про фінансові результати ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр.

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	6 186 112	6 262 625	6 128 474
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	5 473 287	5 316 030	5 257 095
Валовий: прибуток	2090	712 825	946 595	871 379
Інші операційні доходи	2120	86 524	23 499	27 917
Адміністративні витрати	2130	116 619	133 076	132 929
Витрати на збут	2150	328 210	334 409	360 563
Інші операційні витрати	2180	51 548	137 971	68 195
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	302 972	364 638	337 609
Інші фінансові доходи	2220	50 916	57 971	55 280
Інші доходи	2240	1 641	1 629	5 292
Фінансові витрати	2250	34 846	149 686	103 466
Інші витрати	2270	268	2 041	180
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	320 415	272 511	294 535
Витрати з податку на прибуток	2300	57 944	62 609	37 976
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	262 471	209 902	256 559

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	2021 р.	2022 р.	2023 р.
(Дооцінка) уцінка фінансових інструментів	2405	-253	-58	-58
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-253	-58	-48
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-253	-58	-48
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	262 218	209 844	256 511

III. Елементи операційних витрат

Стаття	Код рядка	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Матеріальні затрати	2500	28 696	66 306	48 249
Витрати на оплату праці	2505	260 489	305 581	281 544
Відрахування на соціальні заходи	2510	38 062	37 862	38 048
Амортизація	2515	22 364	25 852	28 299
Інші операційні витрати	2520	146 766	169 855	165 547
Всього	2550	496 377	605 456	561 687

Джерело: складено автором за даними [18]

Додаток Г

Таблиця Г1 — Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр.

Стаття пасиву	Абсолютна величина, тис. грн			Питома вага, %			Зміни за період			
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	абс. тис. грн	у питомій вазі, %	темп приросту, %	у % до зміни підсумку балансу
Власний капітал	362 356	309 787	367 271	11,29	13,89	11,88	4 915	0,59	1,36	-4,20
1.1. Зареєстрований (пайовий капітал)	99 443	99 385	99 337	27,44	32,08	27,05	-106	-0,40	-0,11	0,091
1.2. Капітал у дооцінках	108	50	2	0,03	0,02	0,00	-106	-0,03	-98,15	0,09
1.3. Нерозподілений прибуток	262 913	210 402	267 934	72,56	67,92	72,95	5 021	0,40	1,91	-4,29
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	3 527	2 844	2 689	0,11	0,13	0,09	-838	-0,02	-23,76	0,72
Поточні зобов'язання і забезпечення	2 842 902	1 918 096	2 721 766	88,60	85,99	88,03	-121 136	-0,56	-4,26	103,48
3.1. Короткострокові кредити	648 339	199 040	293 000	22,81	10,38	10,77	-355 339	-12,04	-54,81	303,56
3.2. Кредиторська заборгованість	2 050 572	1 052 687	1 615 435	72,13	54,88	59,35	-435 137	-12,78	-21,22	371,72
3.3. Інші поточні зобов'язання і забезпечення	143 991	666 369	813 332	5,06	34,74	29,88	669 341	24,82	464,85	-571,80
Баланс	3 208 785	2 230 727	3 091 726	100,00	100,00	100,00	-117 059	-	-3,65	100,00

Джерело: складено автором за даними [18]

Додаток Д

Таблиця Д1 — Аналіз структури та динаміки оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро» за 2021-2023 рр.

Група оборотних активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення абс.			Відхилення п.в.%		
	тис.грн.	п.в.%	тис.грн.	п.в.%	тис.грн.	п.в.%	22/21	23/22	23/21	22/21	23/22	23/21
Запаси	1 532 369	51	1 311 426	64	1 755 265	61	-220 943	443 839	222 896	13	-3	11
Дебіторська заборгованість	1 206 598	40	684 475	33	1 085 390	38	-522 123	400 915	-121 208	-6	4	-2
Грошові кошти та їх еквіваленти	293 018	10	58 424	3	30 747	1	-234 594	-27 677	-262 271	-7	-2	-9
Інші оборотні активи	905	0,03	1 050	0,05	1 654	0,06	145	604	749	0,021	0,006	0,028
Всього	3 032 890	100	2 055 375	100	2 873 056	100	-977 515	817 681	-159 834	-	-	-

Джерело: складено автором за даними [18]

Додаток Ж

Таблиця Ж1 — Систематизація методів планування оборотних активів

Метод планування	Переваги	Обмеження	Об'єкт планування	Умови та характер використання	Суб'єкт управління	Характер результату
Техніко-економічних розрахунків	Точність і деталізація розрахунків. Урахування умов і особливостей роботи кожного підприємства. Надає інформацію про вартісний і натурально-речовий склад товарних запасів	Складність і трудомісткість розрахунків. Необхідність значного обсягу інформації	Види оборотних активів, їх елементи	На нових підприємствах; За умов асортиментної та регіональної диверсифікації діяльності. На діючих з певною періодичністю. При нормуванні постійної частини на будь-яких підприємствах	Переважно невеликі підприємства з нешироким асортиментом	Об'єктивний
Економіко-статистичні	Простота розрахунків. Інформаційна забезпеченість. Різноманітність методів і прийомів	Перенос негативних тенденцій минулого на майбутнє. Висока імовірність суттєвої похибки	Види оборотних активів, їх елементи, Загальна величина	Регулярне використання на діючих підприємствах	Будь-які підприємства	Як об'єктивний, так і суб'єктивний
Економіко-математичні	Здійснення багатоваріантних розрахунків. Урахування численних факторів. Можливість перевірки ефективності рішень без їх практичної реалізації	Складність розрахунків та організації плавання. Необхідність створення комп'ютерної бази моделей	Види оборотних активів, їх елементи, Загальна величина	Вибірковий характер через брак інформаційно-технічної бази	Переважно великі підприємства	Об'єктивний
Евристичні (експертних оцінок)	Застосування за умов обмеженості інформації, або коли методи вирішення невідомі	Суттєві похибки через суб'єктивні оцінки	Види оборотних активів, їх елементи, Загальна величина	Вибірковий характер	Будь-які підприємства, переважно невеликі та середні	Суб'єктивний

Джерело: складено автором за даними [22]

Додаток 3

Таблиця 3.1 — Вихідні дані для розрахунку похибок прогнозу запасів ТОВ «Спектр-Агро»

t	Рік	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн		Залишок (y _i - y _i *), тис. грн	y _i -y _i * / y _i	(y _i - y _i *) ²
		фактичне значення (y _i)	теоретичне значення (y _i *)			
1	2017	674405	718038	-43633	0,06	1903838689,00
2	2018	985510	959694	25816	0,03	666465856,00
3	2019	1203916	1165014	38902	0,03	1513365604,00
4	2020	1 366 399	1333998	32401	0,02	1049824801,00
5	2021	1 532 369	1466646	65723	0,04	4319512729,00
6	2022	1 311 426	1562958	-251532	0,19	63268347024,00
7	2023	1 755 265	1622934	132331	0,08	17511493561,00
Загалом		8 829 290	8 829 282,00	8,00	0,46	90232848264,00

Джерело: розроблено автором в Excel

Таблиця 3.2 — Вихідні дані для розрахунку похибок прогнозу дебіторської заборгованості ТОВ «Спектр-Агро»

t	Рік	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн		Залишок (y _i - y _i *), тис. грн	y _i -y _i * / y _i	(y _i - y _i *) ²
		фактичне значення (y _i)	теоретичне значення (y _i *)			
1	2017	399787	375876	23911	0,06	571735921,00
2	2018	574686	608902	-34216	0,06	1170734656,00
3	2019	716761	788236	-71475	0,10	5108675625,00
4	2020	977 724	913878	63846	0,07	4076311716,00
5	2021	1206598	985828	220770	0,18	48739392900,00
6	2022	684475	1004086	-319611	0,47	102151191321,00
7	2023	1085390	968652	116738	0,11	13627760644,00
Загалом		5 645 421	5 645 458,00	-37,00	1,04	175445802783,00

Джерело: розроблено автором в Excel

Продовження додатку 3

Таблиця 3.3 — Вихідні дані для розрахунку похибок прогнозу грошових коштів ТОВ «Спектр-Агро»

t	Рік	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн		Залишок (y _i - y _i *), тис. грн	y _i -y _i * / y _i	(y _i - y _i *) ²
		фактичне значення (y _i)	теоретичне значення (y _i *)			
1	2017	253	8792	-8539	33,75	72914521,00
2	2018	7449	25937	-18488	2,48	341806144,00
3	2019	6391	43082	-36691	5,74	1346229481,00
4	2020	25 306	60227	-34921	1,38	1219476241,00
5	2021	293 018	77372	215646	0,74	46503197316,00
6	2022	58 424	94517	-36093	0,62	1302704649,00
7	2023	30 747	111662	-80915	2,63	6547237225,00
Загалом		421 588	421 589,00	-1,00	47,34	57333565577,00

Джерело: розроблено автором в Excel

Таблиця 3.4 — Вихідні дані для розрахунку похибок прогнозу інших оборотних активів ТОВ «Спектр-Агро»

t	Рік	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн		Залишок (y _i - y _i *), тис. грн	y _i -y _i * / y _i	(y _i - y _i *) ²
		фактичне значення (y _i)	теоретичне значення (y _i *)			
1	2017	252	323,49	-71,49	0,28	5110,82
2	2018	433	701,78	-268,78	0,62	72240,04
3	2019	1853	923,06	929,94	0,50	864792,76
4	2020	770	1080,06	-310,06	0,40	96137,30
5	2021	905	1201,84	-296,84	0,33	88114,43
6	2022	1 050	1301,34	-251,34	0,24	63173,17
7	2023	1 654	1385,47	268,53	0,16	72108,11
Загалом		6 917	6 917,04	-0,04	2,54	1261676,62

Джерело: розроблено автором в Excel

